

University of Mumbai

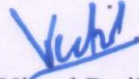
No. AAMS(UG)/ 54 of 2022-23

CIRCULAR:-

Attention of the Principals of the Affiliated Colleges and the Head of the University Departments and Directors of the Recognized Institutions in Faculty of Humanities is invited to this office circular No. UG/53 of 2017-18 dated 15th July, 2017 relating to the revised syllabus M.A. in Marathi (Sem III & IV).

They are hereby informed that the recommendations made by the Board of Studies in **Marathi** at its meeting held on 11th May, 2022 and subsequently passed by the Board of Deans at its meeting held on 17th May, 2022 **vide** item No. 5.31(R) have been accepted by the Academic Council at its meeting held on 17th May, 2022 **vide** item No. 5.31(R) and that in accordance therewith, the revised syllabus of **M.A. (Marathi) - Sem III and IV (CBCS)**, has been brought into force with effect from the academic year 2022-23. (The same is available on the University's website www.mu.ac.in).

MUMBAI - 400 032
28th June, 2022

(Dr. Vinod Patil)
I/c Registrar

To

The Principals of the Affiliated Colleges, the Head of the University Departments and Directors of the Recognized Institutions in Faculty of Humanities.

A.C/5.31(R)/17/05/2022

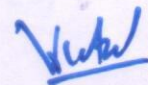
*****

No. AAMS(UG)/ 54 -A of 2022-23

28th June, 2022

Copy forwarded with Compliments for information to:-

- 1) The Dean, Faculty of Humanities,
- 2) The Chairman, Board of Studies Marathi,
- 3) The Director, Board of Examinations and Evaluation,
- 4) The Director, Board of Students Development,
- 5) The Director, Department of Information & Communication Technology,
- 6) The Co-ordinator, MKCL.

(Dr. Vinod Patil)
I/c Registrar

Copy to :-

- 1. The Deputy Registrar, Academic Authorities Meetings and Services (AAMS),**
- 2. The Deputy Registrar, College Affiliations & Development Department (CAD),**
- 3. The Deputy Registrar, (Admissions, Enrolment, Eligibility and Migration Department (AEM),**
- 4. The Deputy Registrar, Research Administration & Promotion Cell (RAPC),**
- 5. The Deputy Registrar, Executive Authorities Section (EA),**
- 6. The Deputy Registrar, PRO, Fort, (Publication Section),**
- 7. The Deputy Registrar, (Special Cell),**
- 8. The Deputy Registrar, Fort/ Vidyanagari Administration Department (FAD) (VAD), Record Section,**
- 9. The Director, Institute of Distance and Open Learning (IDOL Admin), Vidyanagari,**

They are requested to treat this as action taken report on the concerned resolution adopted by the Academic Council referred to in the above circular and that on separate Action Taken Report will be sent in this connection.

- 1. P.A to Hon'ble Vice-Chancellor,**
- 2. P.A Pro-Vice-Chancellor,**
- 3. P.A to Registrar,**
- 4. All Deans of all Faculties,**
- 5. P.A to Finance & Account Officers, (F.& A.O),**
- 6. P.A to Director, Board of Examinations and Evaluation,**
- 7. P.A to Director, Innovation, Incubation and Linkages,**
- 8. P.A to Director, Board of Lifelong Learning and Extension (BLLE),**
- 9. The Director, Dept. of Information and Communication Technology (DICT) (CCF & UCC), Vidyanagari,**
- 10. The Director of Board of Student Development,**
- 11. The Director, Department of Students Welfare (DSD),**
- 12. All Deputy Registrar, Examination House,**
- 13. The Deputy Registrars, Finance & Accounts Section,**
- 14. The Assistant Registrar, Administrative sub-Campus Thane,**
- 15. The Assistant Registrar, School of Engg. & Applied Sciences, Kalyan,**
- 16. The Assistant Registrar, Ratnagiri sub-centre, Ratnagiri,**
- 17. The Assistant Registrar, Constituent Colleges Unit,**
- 18. BUCTU,**
- 19. The Receptionist,**
- 20. The Telephone Operator,**
- 21. The Secretary MUASA**

for information.

AC-17/05/2022

Item No- 5.31 (R)

UNIVERSITY OF MUMBAI

Revised Syllabus for M.A (Marathi)

Semester - III And IV

(Choice Based Credit System)

(With effect from the academic year 2022-23)

Syllabus for Approval

Sr No.	Heading	Particular
1	Title of the Course	M.A (Marathi)
2	Eligibility for Admission	Candidates with at least 50% marks in the senior secondary +2 or its equivalent
3	Passing Marks	40%
4	Ordinances / Regulation (if any) No. of Years/Semester	
5	No. of Years / Semester	Sem-III and IV (CBCS)
6	Level	P.G
7	Pattern	Semester
8	Status	Revised Syllabus
9	To be implemented form Academic Year	From Academic Year 2022-23

Name & Signature Of BOS Chairperson :

Dr. Vandana Mahajan

Name & Signature Of Dean :

Dr. Rajesh Kharat

एम. ए. मराठी भाग २ सत्र ३
अभ्यासक्रम
शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ पासून लागू

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ९ : १ - साहित्यप्रकाराचा अभ्यास: कविता

(Study of Form of Literature: Poetry)

विशिष्ट साहित्यप्रकार: कविता

उद्दिष्टे : कोणत्याही साहित्यप्रकाराला एक तात्त्विक अंग असते, तसेच त्याला एक ऐतिहासिक अंग असते. या दोन अंगांच्या देवघेवीमधून प्रत्येक साहित्यप्रकाराची जडणघडण होत असते. या दृष्टीने साहित्यप्रकाराच्या अभ्यासासाठी काही मार्गदर्शक तत्त्वे सांगता येतील.

(क) साहित्यप्रकाराची संकल्पना : सैद्धान्तिक विचार, संकेतव्यूह.

(ख) साहित्यप्रकाराची ऐतिहासिकता – आशय, अभिव्यक्ती आणि रचनाबंधातील बदल.

(ग) या सैद्धान्तिक विचाराच्या प्रकाशात नेमलेल्या साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.

या तीन प्रमुख मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार साहित्यप्रकाराच्या अभ्यासक्रमाची योजना पुढीलप्रमाणे आहे :

घटक १) व्याख्याने - २०, श्रेयांकन - ०२

अ) साहित्यप्रकाराची संकल्पना सैद्धान्तिक विचार :

(साहित्यप्रकाराच्या वर्गीकरणामागील तत्त्वे) प्रमुख साहित्यप्रकार - कविता, कथा, नाटक, कादंबरी परिचय.
कवितेची व्याख्या.

ब) कविता या साहित्यप्रकाराचा संकेतव्यूह.

पद्यबंध - शब्द, ओळी, कडवी, ध्रुवपद, समांतरता, वृत्तछंद.

कवितेचे नादरूप - यमक, प्रास, अनुप्रास इत्यादी. ताल, लय, वृत्त, छंद इ०

कवितेचे दृश्यरूप - (लिखित रूप) ओळी, कडवी इत्यादी. आशयबंध-कवितेतील आशय, आशयसूत्र, अनुभव, अनुभवविश्व-भावना, भावविश्व,

कवितेचे भाषिक

विशेष-अनेकार्थता-प्रतिमा, प्रतीक, रूपक, मिथ, आदिबंध, वक्रता, नियमोल्लंघन.

सर्व काव्यघटकांची कविता या साहित्यप्रकाराच्या गुणविशेषांनुसार संघटना कशी होते हे स्पष्ट करणे.

घटक २) व्याख्याने - २०, श्रेयांकन - ०२

अ) कवितेची संकल्पना - अभिजाततावादी, रोमँटिक, प्रतीकवादी.

अन्य साहित्यप्रकारांशी कवितेचे साम्यभेदात्मक नाते.

ब) काव्यप्रकार - गीत, कथाकाव्य, खंडकाव्य, नाट्यकाव्य आणि भावकाव्य (अभंग, ओवी, लावणी, पोवाडा, सुनीत, गझल, दशपदी, विडंबन, मुक्तछंद) काव्यप्रकारांची परंपरा.

घटक ३) व्याख्याने - २०, श्रेयांकन - ०२

प्रत्येकी ०५ कविता

१) बहिणाबाई

२) बा. सी. मर्ढेकर

३) विं. दा. करंदीकर

४) नारायण सुर्वे

५) सुरेश भट

(टीप : कविता नंतर कळविण्यात येतील.)

अंतर्गत परीक्षा - एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी - प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा - एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ-ग्रंथसूची :

१. कुलकर्णी, वा० ल०; मराठी कविता-जुनी आणि नवी, पॉप्युलर प्रकाशन आणि मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९८७.

२. गणोरकर, प्रभा (संपा०); संक्षिप्त मराठी वाङ्मयकोश, (१९२० पासून २००३ पर्यंतचा कालखंड), जी० आर० भटकळफाउंडेशन, मुंबई, २००४.

३. भागवत, श्री० पु० व इतर (संपा०); साहित्य-अध्यापन आणि प्रकार, पॉप्युलर प्रकाशन गृह, मुंबई.

४. पाटणकर, वसंत; कविता: संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ व अनुभव प्रकाशन, मुंबई, १९९५.

५. पाटणकर, वसंत, शोध कवितेचा, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २०११. ६. डहाके, वसंत आबाजी; कवितेविषयी, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९९.

७. बेडेकर, दि० के०; आधुनिक मराठी काव्य उद्गम आणि भवितव्य, नागपूर विद्यापीठ, नागपूर, १९६९.

८. रसाळ, सुधीर; काही मराठी कवी जाणवा आणि शैली, जनशक्ती वाचक चळवळ, औरंगाबाद, आवृत्ती ३री, २०११.

९. करोगल, सुषमा (संपा०); स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९९.

१०. गाडगीळ, डॉ. स. रा., काव्यशास्त्रप्रदीप, व्हीनसप्रकाशन, पुणे, २०१६

११. रसाळ, सुधीर, कविता आणि प्रतिमा, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९८२

१२. गाडगीळ, डॉ. स. रा., मराठी काव्याचे मानदंड (खंडपहिला), पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००५

१३. छंदोरचना- माधवराव त्रि. पटवर्धन, कर्नाटक पब्लिशिंग हाऊस मुंबई.

१४. छंदोरचनेचा विकास - ना. ग. जोशी

१५. मराठी छंदोरचना (लयदृष्ट्या विचार) - ना. ग. जोशी, स्वतः, बडोदे.

१६. मराठी छंद (लेख) - वि. का. राजवाडे, समग्र राजवाडे साहित्य खंड १ ला, राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे.

१७. ओवी ते लावणी - श्री. रं. कुलकर्णी, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
१८. ओवी छंदः रूप आणि आविष्कार - रोहिणी तुकदेव, प्रतिमा, पुणे.
१९. वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश- संपा. प्रभा गणोरकर व अन्य, भटकळ फौंडेशन, मुंबई.
२०. पदरचना व पदरचनाप्रकार - रमेश तेंडुलकर, मराठी वाङ्मयकोश, खंड चौथा, समीक्षा संज्ञा, समन्वयक संपा. विजया राजाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, मुंबई.
२१. यादवकालीन काव्यसमीक्षा - सुहासिनी इलेकर, धारा, औरंगाबाद. मराठी साहित्यः इतिहास आणि संस्कृती - वसंत आबाजी डहाके, भटकळ फौंडेशन, मुंबई.
२२. महाराष्ट्र सारस्वत खंड १, २ वि. ल. भावे, पॉप्युलर, मुंबई.
२३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ३ - संपा. रा. श्री. जोग, म. सा. प., पुणे.
२४. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ४ - अ. ना. देशपांडे, कॉन्टिनेन्टल, पुणे.
२५. धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय र. बा. मंचरकर, प्रतिमा, पुणे. महानुभाव पंथ आणि त्यांचे वाङ्मय शं. गो. तुळपुळे, व्हीनस, पुणे.
२६. मध्ययुगीन साहित्याविषयी सतीश बडवे, मीरा बुक्स अॅण्ड पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
२७. संतसाहित्यमीमांसा - संपा. ताहेर एच. पठाण, न. ब. कदम, शब्दालय, श्रीरामपूर.
२८. पाच संतकवी शं. गो. तुळपुळे, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे.
२९. वारकरी पंथाचा इतिहास शं. वा. दांडेकर, शं. वा. दांडेकर, पुणे.
३०. वारकरी संप्रदायः उदय आणि विकास - भा. पं. बहिरट, प्र. ज्ञा. भालेराव, व्हीनस, पुणे.
३१. श्री एकनाथ महाराजांची भारुडे भाग १ व २- संपा. ना. वि. बडवे.
३२. एकनाथांची निवडक भारुडे संपा. वसंत स. जोशी.
३३. भारुड वाङ्मयातील तत्त्वज्ञान रामचंद्र देखणे, पद्मगंधा, पुणे.
३४. एकनाथांची भारुडे शरद व्यवहारे.
३५. प्राचीन मराठी पंडिती काव्य - के. ना. वाटवे, जोशी आणि लोखंदे, पुणे.
३६. मराठी आख्यान कविताः एक अभ्यास गं. ब. ग्रामोपाध्ये, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
३७. प्राचीन मराठी आख्यान कविता - संपा. प्र. वा. बापट, केशव ढवळे, मुंबई.
३८. प्राचीन आख्यानक कविता - संपा. गजमल माळी, व्हीनस, पुणे.
३९. मध्ययुगीन मराठी साहित्यः एक पुनर्विचार - श्री. रं. कुलकर्णी, राजहंस, पुणे.
४०. मध्ययुगीन साहित्यः अवलोकन आणि निरीक्षणे संपा. सतीश बडवे व इतर, प्रशांत, जळगाव.
४१. संत कविताः एक दृष्टिकोन - प्रकाश देशपांडे केजकर, स्वरूप, औरंगाबाद.
४२. संत कविताः एक समीक्षा प्रकाश देशपांडे केजकर, स्वरूप, औरंगाबाद.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ९ : २ – मध्ययुगीन कालखंडाचा अभ्यास -१ (यादवकाळ व बहामनीकाळ)

(Study of Medieval Period: yadavkal and bahamanikal)

उद्दिष्टे : या अभ्यासपत्रिकेमध्ये यादवकाळ व बहामनीकाळाचा अभ्यास करावयाचा आहे. सदर अभ्यासपत्रिकेत नेमलेल्या साहित्याच्याआधारे विशिष्ट कालखंडाचा आणि कालखंडाच्या पार्श्वभूमीवर नेमलेल्या साहित्यकृतींचा असा दुहेरी स्तरावर अभ्यास अभिप्रेत आहे. यादवकाळात आणि बहामनीकाळात निर्माण झालेले मराठी साहित्य तपासून बघणे आणि काळाच्या पार्श्वभूमीवर यासाहित्यात झालेली स्थित्यंतरे लक्षात घेणे तसेच संप्रदायिक विचारधारांच्या पार्श्वभूमीवर साहित्यात झालेल्या बदलांचा अभ्यास करणे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन- ०२

अ) कालखंडाचा अभ्यास : संकल्पना, स्वरूप व वैशिष्ट्ये

आ)या कालखंडातील सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय पार्श्वभूमी आणि वाङ्मयीन प्रेरणा

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन – ०२

अ) यादवकालीन मराठी साहित्य

आ)बहामनीकालीन मराठी साहित्य

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) लीळाचरित्र - एकाक

ब) उखाहरण – चोभा

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती, गं० बा० सरदार.

२. यादवकालीन महाराष्ट्र, मु० गो० पानसे.

३. यादवकालीन मराठी भाषा, शं० गो० तुळपुळे.

४. पाच संतकवी, डॉ० शं० गो० तुळपुळे.

५. मराठी कविता : प्राचीन कालखंड, वा० रा० ढवळे.
६. ज्ञानेश्वरी (अध्याय १२), (संपा०) अरविंद मंगरूळकर, वि० मो० केळकर / (संपा०) ल० वि० कर्वे, गो० पु०
रिसबुड / (संपा०) श्री० ना० बनहट्टी / (संपा०) म० ना० अदवंत, भालचंद्र खांडेकर / (संपा०) शं० वा० दांडेकर /
(संपा०) द० सी० पंगु / (संपा०) स० रा० गाडगीळ / (संपा०) श्री० मा० कुलकर्णी.
७. वि० का० राजवाडेकृत 'ज्ञानेश्वरी'ची प्रस्तावना आणि 'ज्ञानेश्वरी'तील मराठी भाषेचे व्याकरण, साहित्य संस्कृती मंडळ.
८. महानुभाव गद्य, शं० गो० तुळपुळे.
९. महानुभाव साहित्यदर्शन, उषा मा० देशमुख.
१०. साहित्य, समाज आणि संस्कृती, दिगंबर पाध्ये.
११. आचार्य, मा० ना०; ज्ञानमयूरांची कविता, पुष्पा प्रकाशन, पुणे.
१२. केतकर, श्री० व्यं०; महाराष्ट्रीयांचे काव्यपरीक्षण, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९६४ (दु० आ०).
१३. जोग, रा० श्री०; मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९५९.
१४. जोग, रा० श्री०; मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ३ (१६८१ ते १८००) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३.
१५. तुळपुळे, शं० गो०; पाच संतकवी, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, १९८४ (तृ० आ०)
१६. तुळपुळे, शं० गो०; मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १, (आरंभ ते १३५०) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८४.
१७. देशमुख, उषा मा०; कालखंडाचा अभ्यास, मुंबई विद्यापीठ, मराठी विभाग आणि स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१८. नसिराबादकर, ल० रा०; प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर, २००५.
१९. पाध्ये, दिगंबर; साहित्य, समाज आणि संस्कृती, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि लोकवाङ्मय गृह, मुंबई,
१९९८.
२०. फाटक, न० ० एकनाथ; यक्ती आणि वाङ्मय, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९६३.
२१. बडवे, नानासाहेब; एकनाथांची भारूडे, भाग १ श्रीएकनाथ संशोधन मंदिर, औरंगाबाद १९६८.
२२. बडवे, नानासाहेब; एकनाथांची भारूडे, भाग २ श्रीएकनाथ संशोधन मंदिर, औरंगाबाद, १९७८
२३. भावे, वि० ल०; महाराष्ट्र सारस्वत, खंड १, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८३ (स०आ०).
२४. भावे, वि० ल०; महाराष्ट्र सारस्वत, खंड २, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८३ (स०आ०).
२५. भिंगारे, ल० म०; मुक्तमयूरांची महाभारते, मराठवाडा साहित्य परिषद, हैद्राबाद, १९५६.
२६. मालशे स० गं०; मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड २, भाग १ (१३५० ते १६८०) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे,
१९८२.
२७. मालशे, स० गं०; मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड २ भाग २ (१३५० ते १६८०) १९८२. महाराष्ट्र साहित्य परिषद,
पुणे.
२८. शेणोलीकर, ह० श्री०; प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, मोघे प्रकाशन, कोल्हापूर, १९७१
२९. सरदार, गं० बा०; संत साहित्याची सामाजिक फलश्रुती, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७० (ति० आ०).
३०. साखरे, नानामहाराज; सकलसंतगाथा, खंड १ ते ३ वरदा प्रकाशन, पुणे, १९६७.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १ : ३ - सौंदर्यशास्त्र

उद्दिष्टे : सौंदर्याचे व कलेचे तत्त्वज्ञान म्हणजे सौंदर्यशास्त्र. यामध्ये सौंदर्याविषयी व कलेविषयी सिद्धान्तन केले जाते. कला व सौंदर्य यांचे स्वरूप काय, त्यांच्या आवश्यक अटी कोणत्या, त्यांचे काही नियम असतात का, विविध कलांमधील परस्परसंबंध कोणत्या प्रकारचे असतात आणि त्यातून वर्गीकरणाची व्यवस्था लावता येते का ? यांसारख्या प्रश्नांचे भान विद्यार्थ्यांना आणून देणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) सौंदर्यशास्त्राचे स्वरूप व प्रयोजन आणि सौंदर्यकल्पना

आ) साहित्यकृतीच्या सौंदर्याची संकल्पना, रूपबंधाविषयीचे सिद्धांत, सेंद्रिय रूपबंध.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन-०२

अ) भरतमुनींचा रससिद्धांत.

आ) इमॅन्युएल कांटचा सौंदर्यविचार

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) कलानिर्मिती/सौंदर्यनिर्मितीमधील महत्त्वाचा घटक म्हणून प्रतिभेविषयीचे सिद्धांत.

आ) सौंदर्यमूल्य स्वायत्त की परायत्त, सौंदर्येतर मूल्ये.

अंतर्गत परीक्षा - एकूण गुण ४०

१. लेखीपरीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ

१. पाटणकर, रा० भा०; सौंदर्यमीमांसा.

२. पाध्ये, प्रभाकर सौंदर्यानुभव,

३. मर्ढेकर, बा० सी०: कला आणि मानव.

४. पाटणकर, रा० भा०, मुक्तिबोधांची कविता.

५. आचवल, माधव, रसास्वाद.

६. संपा०; रङ्गनायक.

७. लागू, श्रीराम रूपवेध

८. नाईक, राजीव; नाटकातील चिन्ह.
९. पाटील, गंगाधर समीक्षामीमांसा,
१०. पाटील, गंगाधर; समीक्षेची नवी रूपे.
११. पद्माकर, दादेगावकर, रसचर्चा.
१२. देशपांडे, ग० त्र्यं०; भारतीय साहित्यशास्त्र.
१३. कंगले, र० पं०; प्राचीन काव्यशास्त्र
१४. देशपांडे, ग० त्र्यं०; साहित्यशास्त्रातील सौंदर्यविचार
१५. कंगले, र० पं० रसभावविचार.
१६. के० नारायण काळे, प्रतिमा, रूप आणि गंध.
१७. संत, दु० का०; ललितकला आणि वाङ्मय.

Cinema: The Movement - Image by Gilles Deleuze

(The Athlone Press, London, 1986)

1. Film Theory & Criticism edited by Gerald Mast & Marshall Cohen (OUP, Oxford, 1985)
2. Realism & the Cinema edited by Christopher Williams (Routledge & Kegan Paul, London, 1980)
3. The Moving Image by Kishore Valicha (Orient Longman, India, 1988)

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ९ : ४ - स्त्रीवाद आणि साहित्य (Feminism and Literature)

उद्दिष्टे: जगातील बहुतेक संस्कृती या पुरुषप्रधान असून त्यांच्या समाजरचनेत पुरुषांच्या हितसंबंधांची जपणूक केलेली आहे. यातून पुरुषप्रधान व्यवस्था जन्माला येऊन स्त्रीचे शोषण होत असते. आपल्यावरील अन्यायाची, दुय्यमत्वाची जाणीव झालेली स्त्री कृतीतून व लेखणीतून त्याविषयावर व्यक्त होऊ लागली आणि यातून स्त्रियांच्या वेगळ्या साहित्याचा जन्म झाला. स्त्रीवाद, स्त्रीवादी साहित्य आणि स्त्रीवादी समीक्षा यांची उभारणी पाश्चात्य व मराठी साहित्यविश्वात कशी झाली याचा स्थूल परिचय करून देणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे. त्याचबरोबर 'स्त्रीवादी वाचन' हा स्त्रीवादी समीक्षेचा महत्त्वाचा प्रकार विद्यार्थ्यांना परिचित करून देऊन पुरुषलेखकांच्या साहित्याचेही स्त्रीवादी वाचन करता येते हे दर्शवणे येथे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

- अ) स्त्रीवाद – संकल्पना, स्वरूप व प्रेरणा
- ब) पाश्चात्य स्त्रीवाद व भारतीय स्त्रीवाद.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

- अ) मराठीतील स्त्रीलिखित साहित्याचा ऐतिहासिक आढावा
- ब) स्त्रीवादी समीक्षेची प्रारूपे

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

- अ) फिद्री – सुनिता बोर्डे
- ब) वाळूचा प्रियकर – मल्लिका अमरशेख

अंतर्गत परीक्षा-एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. ऑमव्हेट, गेल; जोतिबा फुले आणि स्त्रीमुक्तीचा विचार.
२. आठलेकर, मंगला; तिची कथा, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
३. कर्वे, स्वाती, स्त्री विकासाच्या पाऊलखुणा, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
४. कर्वे, स्वाती स्त्री विकासाची नवी क्षितिजे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.

५. खांडगे, मंदा (संपा०); स्त्री साहित्याचा मागोवा, खंड १ व २, साहित्यप्रेमी भगिनी मंडळ, पुणे, २००२.
६. गोखले, करुणा; बाईमाणूस, राजहंस प्रकाशन, पुणे,
७. गोखले, करुणा (अनु०); सेकंड सेक्स, मूळ लेखिका सिमॉन-द-बोव्हा.
८. जाधव, मनोहर; समीक्षेतील नव्या संकल्पना, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.
९. जाधव, रा० ग०, आधुनिक मराठी कवयित्रींची कविता, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
१०. धोंगडे, अश्विनी; संदर्भ स्त्री पुरुष, दिलिपराज प्रकाशन, पुणे, २००३.
११. धोंगडे, अश्विनी स्त्रीवादी समीक्षा-स्वरूप आणि उपयोजन, दिलिपराज प्रकाशन, पुणे, २००३.
१२. नानिवडेकर, मेघा महाराष्ट्रातील स्त्री चळवळीचा मागोवा, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
१३. निरगुडकर, भारती, समीक्षासंहिता, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१२.
१४. फडके, भालचंद्र; मराठी लेखिका चिंता आणि चिंतन, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
१५. भागवत, विद्युत स्त्री प्रश्नांची वाटचाल, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००४.
१६. भागवत, विद्युत, स्त्रीवादी सामाजिक विचार, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे, २००८.
१७. भोसले, नारायण; महाराष्ट्रातील स्त्रीविषयक सुधारणावाद्यांचे सत्ताकारण, द ताईची प्रकाशन, पुणे.
१८. भोसले, नारायण; अब्राहमणी स्त्रीवाद, अथर्व प्रकाशन, जळगाव.
१९. महाजन, वंदना, मराठी कादंबरीतील स्त्रीवाद, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २०१०.
२०. महाजन, वंदना, सांस्कृतिक प्रवाहांची स्त्रीवादी समीक्षा, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
२१. रानडे, प्रतिभा, स्त्रीप्रश्नांची चर्चा एकोणिसावे शतक, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
२२. वरखेडे, मंगला, स्त्रीवाद संकल्पना व उपयोजन, का० स० वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
२३. साळुंखे, आ० ह०, हिंदु संस्कृती आणि स्त्री, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
२४. A Room of One's Own – Virginia Woolf
२५. Sexual Politics – Kate Millett
२६. Vindication of The Rights of Woman – Mery Wollstonecraft
२७. The Yellow Wallpaper – Charlotte Perkins Gilman's

सत्र ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ९ : ५ - दलित साहित्य (Dalit Literature)

उद्दिष्टे: मराठी साहित्य संस्कृतिक्षेत्रात १९६० नंतरच्या दशकात दलित साहित्याची एक वाङ्मयीन व सामाजिक सांस्कृतिक स्वरूपाची चळवळ सुरू झाली. या चळवळीतून निर्माण झालेल्या दलित साहित्याने मराठी साहित्यात मोलाची भर घातलेली आहे. अशा महत्त्वाच्या साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास विद्यापीठीय स्तरावर होणे आवश्यक ठरते. या दृष्टीने दलित साहित्याची वाङ्मयीन व सामाजिक/सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, दलित साहित्याची संकल्पना व स्वरूप, त्यातील विद्रोहाची जाणीव व तिचा साहित्यिक आविष्कार या साहित्यप्रवाहातील विविध साहित्यप्रकार, तसेच या साहित्याचे व साहित्यिक चळवळीचे वाङ्मयीन व सामाजिक कार्य इत्यादी गोष्टींचा सुव्यवस्थित अभ्यास करणे, हे या अभ्यासविषयपत्रिकेचे उद्दिष्ट आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

दलित साहित्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये

- अ) दलित, दलित जाणीव, दलित साहित्य संकल्पनेविषयीच्या विविध भूमिका.
- ब) दलित साहित्याची प्रेरणा, व्याख्या.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

दलित साहित्याच्या चळवळीची पार्श्वभूमी

- अ) सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, धार्मिक परिस्थिती वास्तव.
- ब) आंबेडकरपूर्व, आंबेडकरी व आंबेडकरोत्तर चळवळी.
- क) दलित साहित्य चळवळीचा सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय चळवळींशी असलेला अनुबंध.
- ड) दलित साहित्याची पूर्वपरंपरा.

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

१. कोंडवाडा – दया पवार

२. सनातन – शरणकुमार लिंगबाळे

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४००

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन : १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब; अस्पृश्य मूळचे कोण?, (The Untouchables), (अनु०) कांबळे, बी० सी०;
२. आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब; जातिभेद निर्मूलन, (अनु०) गांजरे, मा० फ०; प्रज्ञा प्रकाशन मंडळ, नागपूर, १९७०.
३. आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब, शूद्र मूळचे कोण होते?, (अनु०) खैरमोडे, चां० भ० ठक्कर आणि कं० लि०, मुंबई, १९४६.
४. कऱ्हाडे, सदा, दलित साहित्य चिकित्सा, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००१.
५. कुलकर्णी, गो० म० (संपा०); दलित साहित्य : प्रवाह व प्रतिक्रिया, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९८६.
६. खरात, शंकरराव; दलित वाङ्मय प्रेरणा आणि प्रवृत्ती, इनामदार बंधू प्रकाशन, पुणे, १९७८.
७. जाधव, रा० ग०, निळी पहाट, प्राज्ञपाठशाळा मंडळ, वाई, १९७८.
८. डांगळे, अर्जुन (संपा०); दलित साहित्य : एक चिंतन, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, १९७८.
९. निंबाळकर, वामन (संपा०); सामाजिक क्रांतीची दिशा, (प्राचार्य म० भि० चिटणीस समग्र वाङ्मय), प्रबोधन प्रकाशन, नागपूर, २००७.
१०. पाटील, म० सु०; दलित कविता, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९८१.
११. पानतावणे, गंगाधर, दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९३.
१२. फडके, भालचंद्र; दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९७७ (प्र० आ०), १९८९ (दु०आ०).
१३. बागूल, बाबूराव; दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान, बुद्धिस्ट पब्लि० हाऊस, नागपूर, १९८१.
१४. भगत, दत्ता, निळी वाटचाल, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००१.
१५. मनोहर, यशवंत, दलित साहित्य : सिद्धांत आणि स्वरूप, प्रबोधन प्रकाशन, नागपूर, १९७८.
१६. माटे, श्री० म०; अस्पृष्टांचा प्रश्न, दाते, श्री० र०, पुणे, १९३३.
१७. मेश्राम, केशव (संपा०); विद्रोही कविता, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७८ (प्र० आ०), १९९४ (तृ० आ०).
१८. मेश्राम, केशव व इतर (संपा०); दलित साहित्याची स्थितिगती, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि अनुभव पब्लिकेशन्स, मुंबई, १९९७,
१९. मेश्राम, योगेन्द्र; दलित साहित्य - उद्गम आणि विकास, मंगेश प्रकाशन, नागपूर, १९९८.
२०. रेगे, शां० शं०; भीमपर्व, सुगावा प्रकाशन, पुणे, १९९१.
२१. लिंबाळे, शरणकुमार (संपा०); शतकातील दलितविचार, दिलीपराज प्रकाशन,
२२. लिंबाळे, शरणकुमार (संपा०); प्रज्ञासूर्य, प्रचार प्रकाशन, कोल्हापूर, १९९९.
२३. वानखेडे, म० ना०; दलितांचे विद्रोही वाङ्मय, प्रबोधन प्रकाशन, नागपूर, १९८१.
२४. डोळस, अविनाश आंबेडकरी विचार आणि साहित्य, साकेत प्रकाशन, पुणे, २००१.
२५. नीळकंठ, शैरे; डॉ० बाबासाहेब आंबेडकर आणि दलित वैचारिक वाङ्मय, सुविद्या प्रकाशन, पुणे, २००५.
२६. गरुड, श्यामल; दलित स्त्रीआत्मकथने, यशश्री प्रकाशन, पुणे २०१०.
२७. Ambedkar, Babasaheb; Annihilation of Caste, New Book Company, Bombay, 1936.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १० : १ - साहित्यप्रकाराचा अभ्यास : कादंबरी

(Study of Form of Literature: Novel)

विशिष्ट साहित्यप्रकार: कादंबरी

उद्दिष्ट : कोणत्याही साहित्यप्रकाराला एक तात्त्विक अंग असते, तसेच त्याला एक ऐतिहासिक अंग असते. या दोन अंगांच्या देवघेवीमधून प्रत्येक साहित्यप्रकाराची जडणघडण होत असते. या दृष्टीने साहित्यप्रकाराच्या अभ्यासासाठी काही मार्गदर्शक तत्त्वे सांगता येतील.

(क) साहित्यप्रकाराची संकल्पना : सैद्धान्तिक विचार, संकेतव्यूह.

(ख) या सैद्धान्तिक विचाराच्या आधारे नेमलेल्या साहित्यकृतीचा अभ्यास करणे.

घटक १ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराची संकल्पना : सैद्धान्तिक विचार

साहित्य आणि साहित्यप्रकार.

साहित्यप्रकाराची संकल्पना, साहित्यकृतींची वर्गवारी करणारी वर्गीकरण-तत्त्वे, काव्य, कथात्म साहित्य व नाटक आदी प्रमुख साहित्यप्रकार इत्यादी गोष्टींचा परिचय करून देणे.

ब) कादंबरी आणि संबंधित इतर साहित्यप्रकार यांच्यामधील साम्यभेदाचे नाते. कथा-कादंबरी या साहित्यप्रकारांतील घटकापेक्षा चरित्र-आत्मचरित्र, प्रवासवर्णन, व्यक्तिचित्रे, ललितनिबंध, रिपोर्टाज् इत्यादी साहित्यप्रकारांतील घटकांच्या साम्यभेदांची चर्चा.

घटक २ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) कथनपर साहित्याचे घटक - आशयसूत्र, निवेदक-पात्र, अनुभवविश्व, निवेदन, निवेदनाचे ४ प्रकार (कथन, वर्णन, संवाद, भाष्य) वातावरण, भाषा इत्यादी.

ब) कादंबरीचे प्रकार उपप्रकार

कादंबरीच्या प्रकारामागील विविध तत्त्वे व कादंबरीचे प्रकार

घटक ३ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

नेमलेल्या कादंबरीचा अभ्यास

१) इंदू काळे व सरला भोळे – वा. म. जोशी

२) सात सक्कं त्रेचाळीस – किरण नगरकर

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण) -

सत्रान्त परीक्षा एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. 'मराठी कादंबरी', कुसुमावती देशपांडे,

२. 'मराठी कादंबरी तंत्र आणि विकास', बापट, गोडबोले,

३. 'घार आणि काठ', नरहर कुरुंदकर.

४. 'कादंबरी', ल० ग० जोग.

५. 'साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार', संपा० श्री० पु० भागवत. &. The Rhetoric of Fiction, Booth, W. C.

9. Aspects of the Novel, Forster, E. M. 2. The Theory of the Novel, ed. Halparin John.

8. The Craft of Fiction, Lubbock Percy.

९. The Novel and the Reader, Katherine Lerer.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १०:२-मध्ययुगीन कालखंडाचा अभ्यास : शिवकाळ व पेशवेकाळ

(Study of Medieval Period:shivkal and peshavekal)

उद्दिष्ट : या अभ्यासपत्रिकेमध्ये शिवकाळ व पेशवेकाळाचा अभ्यास करावयाचा आहे. हा अभ्यास समकालीन सामाजिक, राजकीय, धार्मिक, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी व वाङ्मयीन प्रेरणा यांच्या संदर्भात करणे अपेक्षित आहे. या अभ्यासात शिवकाळात व पेशवेकाळात निर्माण झालेल्या साहित्याचा स्थूल स्वरूपात परिचय करून घेणे अपेक्षित आहे.

घटक १ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) कालखंडाचा अभ्यास :संकल्पना, स्वरूप व वैशिष्ट्ये

आ) या कालखंडातील सामाजिक, राजकीय, धार्मिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी आणि साहित्य निर्मितीच्या प्रेरणा

घटक २ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) शिवकालखंडातील मराठी साहित्य

ब) पेशवेकालखंडातील मराठी साहित्य

घटक ३ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

१. आज्ञापत्र – रामचंद्रपंत अमात्य

२. अंधारातील लावण्या – संपा. य. न. केळकर

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. जोग, रा० श्री व इतर मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड ३ (१६८१ ते १८००) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३.

२. तुळपुळे, श० गो० पाच संतकवी, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, १९८४.

३. तुळपुळे, श० गो० व इतर मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ (आरंभ ते १३५०) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८४.

४. पाटील, म० स० तुकाराम अंत संघर्षाची अनुभवरूपे, शाल प्रकाशन, मुंबई, २००४

५. मालशे स० गं०: मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड २, भाग १ (१३५० से १६८०) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८२.

६. मालशे स० गं०: मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड २ भाग २ (१३५० ते १६८०) महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८२.
७. भावे, वि० ल०: महाराष्ट्र सारस्वत खंड १, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८३ (स०आ०).
८. भावे, वि० ल० महाराष्ट्र सारस्वत, खंड २ पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८३ (स०आ०).
९. शेणोलीकर, ह० श्री०; प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, मोघे प्रकाशन, कोल्हापूर, १९७९
१०. सहस्रबुद्धे, म० ना०, मराठी शाहिरी वाङ्मय, ठोकळ, पुणे, १९६९
११. सरदार गं० वा० संत साहित्याची सामाजिक महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७० (ति० आ०).
१२. सरदार गे० वा०: तुकारामदर्शन, अर्थात् अभंगवाणी प्रसिद्ध तुकयाची (संपा०), मॉडर्न बुक डेपी प्रकाशन, प० आ०, १९६८.
- १३) वाटवे के० ना० व कुलकर्णी, कुसुम (संपा०) पंडिती काव्य, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, प० आ०, १९६८.
- १४) महन्हाटी लावणी, म० वा० धोंड.
- १५) मराठी शाहिरी वाङ्मय, म० ना० सहस्रबुद्धे.
- १६) मराठी कवितेचा उषःकाल, श्री० म० वर्दे.
- १७) पैजण, म० ना० अदवंत.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १० : ३- ग्रामीण मराठी साहित्य (Gramin Marathi Sahitya)

उद्दिष्ट: ग्रामीण साहित्य हा आधुनिक मराठी साहित्यातील एक महत्त्वाचा प्रवाह आहे. या प्रवाहाला ग्रामीण चळवळीची पार्श्वभूमी आहे. बदलत्या भारतीय समाजजीवनाला सातत्याने समकक्ष राहणाऱ्या मराठी ग्रामीण साहित्याचा अभ्यास करताना आपल्याला विविध टप्पे दिसतात. या टप्प्यांचा अभ्यास करणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

१. ग्रामीण साहित्याची संकल्पना, स्वरूप आणि विशेष
२. ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि निर्मीतीच्या प्रेरणा

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन- ०२

१. स्वातंत्र्यपूर्व काळातील ग्रामीण साहित्याचे स्वरूप.
२. स्वातंत्र्योत्तर काळातील ग्रामीण साहित्याचे बदलते स्वरूप.

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

१. खुरपं – सुचिता घोरपडे
२. विजेने चोरलेले दिवस – संतोष जगताप

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण
२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. यादव, आनंद; ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि वास्तवता.
२. यादव, आनंद; मराठी साहित्य समाज आणि संस्कृती.
३. भोळे, भा० ल० महात्मा फुले विचार आणि वारसा.
४. भोसले, द० ता० ग्रामीण साहित्य एक चिंतन.
५. वाघमारे, जनार्दन साहित्यचिंतन.
६. कोत्तापले, नागनाथ, ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि शोध.
७. मुलाटे, वासुदेव; ग्रामीण कथा स्वरूप आणि विकास.
८. पवार, गो० मा० व हातकणंगलेकर, म० द०; मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १०:४- वैचारिक गद्य (Vaicharik Gadhya)

उद्दिष्ट : वैचारिक गद्यापासूनच आधुनिक मराठी साहित्याचा प्रारंभ झाला. कालांतराने विकसित झालेल्या कथा, कविता, कादंबरी, नाटक, ललित निबंध, प्रवासवर्णने इत्यादी साहित्यप्रकारांपेक्षा वैचारिक गद्य या प्रकाराचे स्वरूप कसे वेगळे आहे. मराठी गद्याची समृद्ध परंपरा समजून घेणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन-०२

अ) वैचारिक गद्य : संकल्पना, स्वरूप आणि विशेष

आ) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील वैचारिक गद्यामागील प्रेरणा

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) स्वातंत्र्योत्तर काळातील वैचारिक गद्यामागील प्रेरणा: राजकीय, सामाजिक प्रेरणा, प्रबोधन चळवळी इत्यादी.

आ) वैचारिक गद्याचे विविध प्रकार

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन – ०२

अ) स्वातंत्र्य पूर्व कालखंडातील वैचारिक गद्याची परंपरा.

आ) महात्मा फुले – सार्वजनिक सत्यधर्म

घटक ४) व्याख्याने २०, श्रेयांकन – ०२

अ) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील वैचारिक गद्याची परंपरा.

आ) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचे निवडक निबंध – विचारशिल्प – संपा. रा. ग. जाधव

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. फडके, य० दि०, विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र

२. मालशे, स० गं० गतशतक शोधताना.
३. वाळिंबे, श० रा०, महाराष्ट्रातील सामाजिक पुनर्घटना.
४. जोग, रा० श्री०, मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४.
५. वैद्य, सरोजिनी, संक्रमण,
६. क्षीरसागर, श्री० के०, समाजविकास
७. भोळे, भा० ल०; साहित्यप्रत्येय.
८. बेडकिहाळ, किशोर व भोळे, भा० ल० (संपा०); बदलता महाराष्ट्र.
९. कोतापले, नागनाथ; ज्योतीपर्व,
१०. कुलकर्णी, गो० म०; आधुनिक मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी.
११. सरदार, गं० बा०; प्रबोधनाच्या पाऊलखुणा.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ११ : १ - साहित्यप्रकाराचा अभ्यास : नाटक

(Study of Form of Literature : Drama)

विशिष्ट साहित्यप्रकार नाटक

उद्दिष्ट: कोणत्याही साहित्यप्रकाराला एक तात्त्विक अंग असते, तसेच त्याला एक ऐतिहासिक अंग असते. या दोन अंगांच्या देवघेवीमधून प्रत्येक साहित्यप्रकाराची जडणघडण होत असते. या दृष्टीने साहित्यप्रकाराच्या अभ्यासासाठी काही मार्गदर्शक तत्त्वे सांगता येतील.

(क) साहित्यप्रकाराची संकल्पना सैद्धान्तिक विचार, संकेतव्यूह.

(ख) या सैद्धान्तिक विचाराच्या प्रकाशात नेमलेल्या साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.

घटक १ व्याख्याने २०, श्रेयांकन-०२

अ) 'नाटक' या साहित्यप्रकाराची संकल्पना:सैद्धान्तिक विचार

साहित्य आणि साहित्यप्रकार.

साहित्यप्रकाराची संकल्पना, साहित्यकृतींची वर्गवारी करणारी वर्गीकरण-तत्त्वे, काव्य, कथात्म साहित्य व नाटक आदी प्रमुख साहित्यप्रकार इत्यादी गोष्टींचा परिचय करून देणे.

ब) नाटक हा एक दृश्य, श्राव्य स्वरूपाचा संमिश्र व प्रयोगनिष्ठ कलाप्रकार आहे, या गोष्टीचे भान ठेवून नाटकाची व्याख्या करणे, नाटकाचे व्यवच्छेदक लक्षण, त्याची उपलक्षणे, नाटकाचा संकेतव्यूह यासंबंधी विवेचन करणे या संदर्भात भरताची नाटकाची अभिनयाधिष्ठित व्याख्या, ऑरिस्टॉटलची नाट्यसंकल्पना आदीचा वापर करणे.

घटक २ व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) नाटकाचे घटक नाट्यबीज, नाट्यप्रसंग, कथानक, पात्र, संवाद, भाषा यांचे स्वरूप व कार्य यांचे विवेचन या सर्व नाट्यांगांतून संघटित होणाऱ्या नाटकांचे एकात्म रूप लक्षात घेणे.

ब) नाटकाचे प्रकार नाटक, एकांकिका, संगीत, गद्य नाटक, शोकात्मिका, सुखात्मिका इत्यादी.

घटक ३ व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

नेमलेल्या नाटकांचा अभ्यास

१. कुलवधू – मो. ग. रांगणेकर

२. उध्वस्त धर्मशाळा – गो. पु. देशपांडे

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ

१. कंगले, र० पं०; रस-भाव-विचार, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, १९७३.
  २. करंदीकर, गो० वि०, ऑस्टॉटलचे काव्यशास्त्र, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९५७.
  ३. कानेटकर, वसंत, नाटक एक चिंतन, नीळकंठ प्रकाशन, पुणे, १९७४.
  ४. काळे, के० नारायण; नाट्यविमर्श, पॉप्युलर बुक डेपो, मुंबई, १९६१.
  ५. काळे, के० नारायण व इतर (संपा०); मराठी रंगभूमी मराठी नाटक घटना आणि परंपरा, मुंबई मराठी साहित्यसंघ, मुंबई, १९७१.
  ६. केतकर, गोदावरी; भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र, पॉप्युलर बुक डेपो, मुंबई, १९६३.
  ७. जोग, रा० श्री०; अभिनव काव्यप्रकाश, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९९७ (द०आ०).
  ८. देशपांडे, ग० त्र्यं०; भारतीय साहित्यशास्त्र, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८० (तृ० आ०).
  ९. नाईक, राजीव; नाटकातील चिन्ह, संदर्भ प्रकाशन, ठाणे, १९९४.
  १०. नाईक, राजीव व इतर (संपा०); रङ्गनायक, आविष्कार प्रकाशन, मुंबई, १९८८.
  ११. पाटणकर, रा० भा०; कांटची सौंदर्यमीमांसा, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९७७.
  १२. पाटील, गंगाधर; समीक्षेची नवी रूपे, मॅजेस्टिक बुक स्टॉल, मुंबई, १९८१.
  १३. ब्रह्मे, मो० द० (संपा०); मराठी नाट्यतंत्र : नाटक-स्वरूप आणि तंत्रविचार सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, १९६४.
  १४. राजापुणे-तापस, पुष्पलता; खानोलकरांची नाट्यसृष्टी, मराठी विभाग मुंबई विद्यापीठ आणि प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००३.
  १५. वाळिंबे, रा० शं० (संपा०); मराठी नाट्यसमीक्षा, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९६८.
  १६. Bentley, Eric; Life of the Drama, Methuen, New York, 1964.
  १७. Esslin, Martin; An Anatomy of Drama, George & Harrap & co., London, 1962.
  १८. Esslin, Martin; Field of Drama, Methuen, London, 1988.
  १९. Fergusson, Francis; The Idea of a Theatre,
  २०. Langer, Susanne; Feeling and Form, Routledge & Kegan Paul, London, 1953.
  २१. Nicoll, Allardyce; Theatre and the Dramatic Theory, २२. Potts, L. J.; Comedy, Hutchinson Univ. Lib., London, 1963.
  २३. Styan, J. L.; The Elements of Drama, Drama, Stage & Audience, Cambridge University Press, London, 1975.
- नियतकालिकांतील संदर्भ :
१. केळकर, अशोक; 'नाटक एक होणे', अनुष्टुभ, मे-जून १९८७.
  २. दावतर, वसंत; 'नाटक म्हणजे काय?', अनुष्टुभ, मे-जून १९८७.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ११ : २ - लोकसाहित्य (Folk Literature)

उद्दिष्ट: भाषा, साहित्य आणि संस्कृती यांच्या घडणीत लोकसाहित्याचा फार मोठा सहभाग असतो. ललित साहित्य आणि लोकसाहित्य यांच्या निर्मितप्रेरणा, संकल्पना, संकेतव्यवस्था आणि आविष्काररूप यांमध्ये अर्थातच भेद आहेत. असे असले तरी ललित साहित्यात लोकसाहित्याचे काही गुणविशेष, संकेत आढळून येतात, तसेच लोकसाहित्यातही ललित साहित्याचे काही गुणविशेष लक्षणे व संकेत दिसून येतात. या दोहोंचे घनिष्ट संबंध असून त्यांच्यामध्ये सतत देवघेव होत असते.

या पार्श्वभूमीवर भाषा साहित्याच्या विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठीय स्तरावर लोकसाहित्याचा अभ्यास करणे प्रस्तुत ठरते. या दृष्टीने (१) लोकसाहित्याची संकल्पना, स्वरूप व निर्मितप्रेरणा, (२) लोकसाहित्याची संकेतव्यवस्था, (३) लोकसाहित्याची व्याप्ती व विविध प्रकार, (४) लोकसाहित्य आणि ललित साहित्य यांचे परस्परसंबंध आदी गोष्टींचे परिचयपर ज्ञान विद्यार्थ्यांना करून देणे, तसेच लोकसाहित्याचे वाचन / आस्वाद व अभ्यास करण्याची त्यांना यथोचित साहित्यदृष्टी देणे हे प्रस्तुत अभ्यासविषयपत्रिकेचे उद्दिष्ट आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) लोकसाहित्य : संकल्पना व व्याख्या

आ) लोकसाहित्य स्वरूपविचार

१) 'लोक' आणि 'लोकमानस'

२) 'लोकधर्म' आणि 'लोकदैवत'

३) 'लोकतत्त्व' आणि 'लोकसंस्कृती'

४) 'लोकवाङ्मय' आणि 'लोकसंस्कृती'

या संकल्पनांचे स्पष्टीकरण आणि स्वरूपदिग्दर्शन, लोकसाहित्याच्या विविध व्याख्या व लक्षणे, लोकसाहित्याची संकेतव्यवस्था, लोकसाहित्यामागील निर्मितप्रेरणा.

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) लोकसाहित्याचे प्रकार व वर्गीकरण

आ) लोकसाहित्याचा इतर ज्ञानशाखांशी असलेला संबंध

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) गंगासागर (लोकनाट्य) - न. ह. खोडे

आ) 'कोकणाचा गाबीत शिगमोत्सव या ग्रंथातील पारंपारिक फागगीते' - प्रा. डॉ. रमेश कुबल, प्रा. डॉ. अंकुश सारंग

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. कुबल, रमेश; आदिवासी नाटक - स्वरूप आणि समीक्षा, आयएनटी प्रकाशन, मुंबई, २००६.
  २. जोशी, उषा (संपा०); रामायणाची भाषांतरे,
  ३. ढेरे, रा० चिं०; भारतीय रंगभूमीच्या शोधात, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, १९९६.
  ४. ढेरे, रा० चिं०; लोकदैवताचे विश्व, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०००. ५. ढेरे, रा० चिं०; लोकसंस्कृतीचे उपासक, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, १९९६.
  ६. ढेरे, रा० चिं०; लोकसाहित्य : शोध आणि समीक्षा, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९९०.
  ७. ढेरे, रा० चिं०; संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य : काही अनुबंध, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९७८.
  ८. पगार, संभाजी, खानदेशातील ग्रामदैवते आणि लोकगीते, का० स० वाणी मराठीप्रगत अध्ययन केंद्र, धुळे, १९९२.
  ९. पाटील, गंगाधर; समीक्षेची नवी रूपे, मॅजेस्टिक बुक स्टॉल, मुंबई, १९८१.
  १०. धोड, म० वा०; महन्हाटी लावणी, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९८८ (दु० आ०).
  ११. भवाळकर, तारा; मिथक आणि नाटक, मराठी पौराणिक नाटकाची जडणघडण, सविता प्रकाशन, औरंगाबाद, १९८८.
  १२. भागवत, दुर्गा; लोकसाहित्याची रूपरेषा, मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालय, मुंबई, १९५६.
  १३. भागवत, दुर्गा; धर्म आणि लोकसाहित्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९७५.
  १४. मांडे, प्रभाकर; लोकसाहित्याचे स्वरूप, परिमल प्रकाशन, औरंगाबाद, १९७८.
  १५. मांडे, प्रभाकर; लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७५.
  १६. वरखेडे, र० ना० (संपा०); लोकसाहित्य व लोकपरंपरा, विद्याबलम्, धुळे, १९८३.
  १७. वाडेकर, मालतीबाई, लोककथा कल्पलता, वरदा बुक्स पुणे, १९८२.
  १८. शेकडे, सुभाष, भलरी, दास्ताने रामचंद्र आणि कं०, पुणे, २०१०.
  १९. शेकडे, सुभाष; आतमध्ये कीर्तन, दास्ताने रामचंद्र आणि कं०, पुणे, २०१०.
  २०. Krappe, Alexander; The Science of Folklore, The NortonLibrary, New York,
  २१. Dundes, Alan; Study of Folklore, Prentice Hall, EnglewoodCliffs, 1965.
  २२. Eliade, Mircea; Images and Symbol, Princeton University Press, 1991.
  २३. Frazer, James; Golden Bough, Penguin, Harmondsworth, reprint, 1996.
  २४. Jung, C. J.; Man and His Symbols, Doubleday & Colne, Garden City, 1970.
  २५. Kosambi, D. D.; Myth and Reality, Popular Prakashan, Mumbai, 1962.
  २६. Lange, Andrew; Myth, Ritual and Religion, Cosimo, NewYork, 2005.
- नियतकालिकातील संदर्भ : 'कथनमीमांसा', अनुष्टुभ्, दिवाळी १९९१.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ११ : ३ समाज भाषाविज्ञान (Socio Linguistics)

उद्दिष्ट : भाषाव्यवहार आणि सामाजिक संरचना यांत परस्परावलंबित्वाचे' आहे. लौकिक जीवनात भाषेचा उपयोग व्याकरणिक नियमांनी होत नसून सामाजिक संकेतांनी होत असतो. त्यामुळे भाषेचा अभ्यास हा एका अर्थाने समाजाचाच अभ्यास असतो. समाजभाषाविज्ञानाची ही नवी दिशा भाषेच्या पारंपरिक अभ्यासाला छेद देणारी आहे. समाजभाषा विज्ञानात समाजातील सर्व स्तरातील भाषाव्यवहारजाळे, त्यामागील भाषासंप्रेक्षण यांचा अभ्यास विद्यार्थ्यांनी करणे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) समाज भाषाविज्ञान संकल्पना, स्वरूप व व्याप्ती.

आ) भाषिक बदल व त्याची कारणे (सामाजिक फरक व त्यांचे परिणाम, भाषिक सापेक्षता सिद्धान्त (सपीर व्होर्फ) व त्याचा प्रतिवाद,

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) व्यवहाराची भाषा, संपर्क भाषा, उपभाषा. (व्यक्तिभाषा, स्त्री-पुरुषांची भाषा, जातव्यवस्था आणि आर्थिक वर्ग यांच्या भाषा) यांचे स्वरूप, कार्य आणि व्याप्ती.

आ) भाषांतरगत भेद, भाषाद्वित्व, द्वैभाषिकत्व, बहुभाषिकत्व त्यांचे प्रकार व परिणाम, बोली भूगोल.

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) भाषेचे प्रमाणीकरण-कारणे, निकष (भाषाबाह्य निकष, भाषिक धोरणांची आवश्यकता).

आ) भाषेच्या नियोजनाचे परिणाम, भाषेचे खच्चीकरण किंवा पदोन्नती, मराठी भाषकांचे अनुभव.

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा-एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ

१) कालेलकर, ना० गो०; भाषा: इतिहास आणि भूगोल, मौज, मुंबई.

२) कालेलकर, ना० गो०, भाषा आणि संस्कृती, मौज, मुंबई,

३) कुलकर्णी, श्री० २०, तेलंगणातील अरे मराठा समाज भाषा आणि संस्कृती, म०रा० साहित्य संस्कृती मंडळ.

४) केळकर, अशोक रा०; मराठी भाषेचा आर्थिक संसार, मराठवाडा सा० प०, औरंगाबाद,

- ५) केळकर, अशोक रा०; वैखरी (भाषा आणि भाषाव्यवहार), मॅजेस्टिक, मुंबई.
- ६) केळकर, अशोक रा०; 'भाषिक स्वाधीनता', भाषा आणि जीवन, वर्ष ३, अंक ४, १९८५.
- ७) खोकले, वसंत; 'भाषाविकास व मराठी भाषा समाजव्यवहार', नवभारत, जून, १९९०.
- ८) गोखले, द० न०; 'डॉ० केतकरांच्या भाषाविषयक विचारांबद्दल आणखी थोडेसे', भाषा आणि जीवन, वर्ष ३, अंक १, १९८५.
- ९) जोशी, श्री० बा०, 'रसनाविलास', महाराष्ट्र टाइम्स, २६ फेब्रुवारी १९९५.
- १०) दातार, छाया; 'जातिवाचक संबोधने स्त्रियांमधली फूटपाडणी' भाषा आणि जीवन, वर्ष २, अंक ३, १९८४. –
- ११) देव, विजया; 'ग्रामीण स्त्री जीवन आणि भाषा', भाषा आणि जीवन, वर्ष १०, अंक २, १९९२.
- १२) प्रधान, ग० प्र० 'राजकारणातील भाषा', भाषा आणि जीवन, वर्ष ३, अंक २, १९८५.
- १३) भवाळकर, तारा; 'मायबोलीतील धक्के आणि हिस्के', भाषा आणि जीवन, वर्ष ३, अंक २, १९८५.
- १४) मांडे, प्रभाकर; सांकेतिक आणि गुप्त भाषा: परंपरा आणि स्वरूप, सविता प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १५) मालशे, मिलिंद, 'सामाजिक भाषाविज्ञान : एक नवे अभ्यासक्षेत्र', मराठी संशोधन पत्रिका, जाफेमा, वर्ष २५, अंक २, १९७८.
- १६) मुंडले, आशा; 'भाषेचे प्रदूषण स्त्रीला भोवणारे', भाषा आणि जीवन, वर्ष २, अंक ३, १९८४.
- १७) साने, राजीव, 'सर्वनामांचे समाजशास्त्र', भाषा आणि जीवन, वर्ष २, अंक २, १९८४.
- १८) वरखेडे, रमेश, समाज भाषाविज्ञान : संकल्पना
- १९) गायकवाड, संपत, दलित आत्मकथने : भाषिक व्यवस्था, भाषा आणि भाषिक समाज.
- २०) Aitchison, Jean; Language Change, Progress or Decay, London: Fontana.
- २१) Beteille A.; Cast, Class & Power,
- २२) Downes W.; Language and Society, London: Fontana.
- २३)Hudson, R. A.; Sociolinguistics, Cambridge University Press.
- २४)Trudgill Peter, Sociolinguistics: An Introduction to Language & Society, London Penguin.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ११ : ४ - विज्ञानसाहित्य (Vidnyan Sahitya)

उद्दिष्ट: विज्ञान व साहित्य या एकमेकांपासून भिन्न अशा संकल्पना असल्या तरी विज्ञानावर आधारित ललित साहित्यहा एक वेगळा साहित्यप्रकार अनुवादाच्या माध्यमातून मराठी साहित्यात प्रविष्ट झाला. आंतरराष्ट्रीय ख्यातीच्या वैज्ञानिकांनी मराठी भाषेमध्ये हा विज्ञानसाहित्यप्रकार रुजवला. यातून मराठी साहित्यातील विज्ञान साहित्याची लक्षणीय परंपरा निर्माण झाली. या विज्ञान साहित्याच्या मूलतत्त्वांचे आणि परंपरेचे भान विद्यार्थ्यांला आणून देणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) विज्ञानसाहित्य स्वरूप व संकल्पना.

आ) विज्ञानसाहित्याच्या प्रेरणा व प्रयोजने..

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) विज्ञानसाहित्याची परंपरा (पाश्चात्य आणि मराठी)

आ) विज्ञानसाहित्याच्या मूल्यमापनाचे निकष.

घटक ३) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) सुपरक्लोन - पंडित विद्यासागर

आ) डायनोसॉरचे वंशज - दीनानाथ मनोहर

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी- प्रकल्प लेखन : १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१. बागूल, मराठी विज्ञान साहित्यसमीक्षा.

२. घाटे, निरंजन, विज्ञान साहित्य आणि संकल्पना.

३. जावडेकर, सुबोध, (संपा०) म० सु० पगारे, मराठी विज्ञान साहित्य.

४. कुलकर्णी, व० दि०, विज्ञान साहित्य आणि संकल्पना.

५. विज्ञानकथा विशेषांक, महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : १ - आदिवासी मराठी साहित्य (Adivasi Sahitya)

उद्दिष्ट : स्वातंत्र्योत्तर काळापासून आदिवासी जीवनाची नोंद मराठी लेखकांनी विशेषतः कादंबरीकारांनी घेतली असून त्यानंतर साठोत्तरी मराठी प्रवाहात आदिवासी साहित्य दाखल झाले. आजतागायत मोठ्या प्रमाणात कविता, आदिवासी जीवनाचे चित्रण करणाऱ्या कादंबऱ्या, नाटके व विपुल वैचारिक ग्रंथसंपदा आदिवासी साहित्य प्रवाहात नोंदविली गेली असून आदिवासी साहित्य आविष्काराने मराठी साहित्यात मोलाची भर घातली आहे. विद्यार्थ्यांना या साहित्य अभिव्यक्तीचा अभ्यास घडावा म्हणून ही अभ्यासपत्रिका महत्त्वाची ठरते. या साहित्यप्रवाहातून विद्यार्थ्यांना आदिवासी साहित्याचा परिचय होणे, त्यांच्या मौखिक व लिखित परंपरा संबंधी जाणीव विकसित करणे, आदिवासी साहित्याच्या संदर्भात सामाजिक चळवळींचा परिचय करून घेणे, आदिवासी बोली, संस्कृतीचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे अपेक्षित आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) आदिवासी साहित्य स्वरूप व संकल्पना.

आ) आदिवासी साहित्य चळवळ.

इ) आदिवासी साहित्याचे प्रेरणास्रोत, आदिवासी साहित्यसमीक्षा विचार.

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

(अ) आदिवासी कवितेची वाटचाल आदिवासी कवितेचे स्वरूप व विशेष.

आ) आदिवासी मराठी कविता (पाच आदिवासी कवींच्या प्रत्येकी चार निवडक मराठी कवितांचा अभ्यास)

विनायक तुमराम, उषाकिरण आत्राम, माधव सरकुंडे, प्रभू राजगडकर, विनोद कुमरे

१) विनायक तुमराम (रानगर्भातील जखमा) - स्वातंत्र्या! कुठे आहेस तू?, झुंज रानातली, उठाव, आदिवासी माय.

२) उषाकिरण आत्राम - (लेखणीच्या तलवारी) - उजेडपाडी, भवरा, खरच आपला देश आहे, मरण स्वस्त होत आहे.

३) माधव सरकुंडे (चेहरा हरवलेली माणसे) दगा, सौदा, बेड्या, बापू.

४) प्रभू राजगडकर (निवडुंगाला आली फुले) मल्टी ॲंटिट्यूड टॉवर्डस् आदिवासी, गोंगलू, TATR, ते आले त्यानंतरची गोष्ट.

५) विनोद कुमरे (आगाजा) अरण्य, होमलँड, पहांदी पारी कुपार लिंगोची गोष्ट, मोटीफ: एक होता राजा.

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) आदिवासी आणि आदिवासीऐत मराठी कादंबरी लेखनाची परंपरा, स्वरूप व विशेष.

आ) कलाकृतीचा अभ्यास (पळसचोंड - देवदत्त चौधरी)

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण
२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)
- सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१. आदिवासी साहित्यविचार, माहेश्वरी गावित.
२. मराठी आदिवासी साहित्य, अमर कांबळे.
३. आदिवासी साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा, विनायक तुमराम.
४. महाराष्ट्रातील आदिवासी मराठी साहित्य : एक शोध, माहेश्वरी गावित.
५. आदिवासी साहित्य आणि अस्मितावेध, (संपा०) प्रफुल्ल शिलेदार.
६. आदिवासी साहित्य संमेलने अध्यक्षीय भाषणे, (संपा०) गोविंद गारे.
७. गोंडी संस्कृतीचे संदर्भ, व्यंकटेश आत्राम.
८. उलगुलानव्रती डॉ० विनायक तुमराम, (संपा०) सुनिल कुमरे.
९. आदिवासी साहित्य विविधांगी आयाम, माहेश्वरी गावित.
१०. आदिवासी कवितेचा उषःकाल आणि सद्यस्थिती - तुकाराम रोंगटे, संस्कृती, पुणे.
११. आदिवासी मराठी साहित्य: स्वरूप आणि समस्या - संपा. प्रमोद मुनघाटे, विजय, नागपूर.
१२. आदिवासी मराठी साहित्य: एक अभ्यास - ज्ञानेश्वर वाल्हेकर, स्वरूप, औरंगाबाद.
१३. आदिवासी संस्कृती, भाषा आणि साहित्य - पुष्पा गावीत, प्रशांत, जळगाव.
१४. आदिवासी साहित्य: दिशा व दर्शन - विनायक तुमराम, स्वरूप, औरंगाबाद.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : २ - संशोधनशास्त्र व शोधनिबंध(Research Methodology)

उद्दिष्ट : विद्यार्थ्यांना स्वतंत्रपणे एखादा अभ्यासविषय घेऊन साहित्याचा शास्त्रीय पद्धतीने अभ्यास करण्याची संधी मिळावी या हेतूने या अभ्यासपत्रिकेची आखणी केली आहे. त्यासाठी प्रारंभी अभ्यास करण्याच्या विविध शास्त्रीय पद्धतींची व अभ्यास- घटकांची ओळख करून दिलेली असून उत्तर भागात त्यांनी त्या पद्धतींचे उपयोजन करून एक दीर्घ निबंध लिहावा अशी अपेक्षा ठेवलेली आहे. येथपर्यंत विद्यार्थ्यांना वाङ्मयाच्या इतिहासाचा, समीक्षेच्या तात्त्विक आणि उपयोजित अंगांचा आणि प्रत्यक्ष साहित्यकृतींच्या समीक्षेचा परिचय झालेला असतो. तेव्हा त्या पार्श्वभूमीवर संशोधनशास्त्र समजून घेऊन त्यांनी स्वतंत्रपणे आपल्या आवडीचा एक अभ्यासविषय निवडून अभ्यास करून दाखवावा अशी अपेक्षा आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

- १) संशोधन म्हणजे काय? वैज्ञानिक, सामाजिक व साहित्यिक संशोधन साम्यभेद
- २) साहित्यसंशोधन-स्वरूप, प्रकार व पद्धती

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

- १) साहित्यसंशोधन व साहित्यविचार-ग्रंथकार, साहित्यप्रकार, कालखंड, साहित्यकृती
- २) साहित्यसंशोधन व समीक्षा
- ३) पाठचिकित्साशास्त्र

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन -०२

- १) साहित्यसंशोधन- भाषाशास्त्र व बोलींचा अभ्यास
- २) साहित्यसंशोधन व साहित्यकृतीचा, ग्रंथकारांचा तुलनात्मक अभ्यास
- ३) ग्रंथालयीन वाचनाचे संयोजन, ग्रंथसूचिशास्त्र व संशोधनसाधने (स्थूल परिचय)

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा-एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. कऱ्हाडे, सदा; संशोधन : सिद्धान्त आणि पद्धती, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९७.

२. चुनेकर, सु० रा० व इतर (संपा०); संशोधन : स्वरूप आणि पद्धती, शिक्षण प्रसारक संस्था, संगमनेर, १९८३.

३. जोशी, वसंत व इतर (संपा०); भाषा व साहित्य : संशोधन खंड १, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८१.
४. जोशी, वसंत व इतर (संपा०); भाषा व साहित्य : संशोधन खंड २, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८५.
५. जोशी, वसंत व इतर (संपा०); भाषा व साहित्य : संशोधन खंड ३, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८९.
६. तुळपुळे, शं० गो०; प्राचीन मराठी कोरीवलेख, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९६३.
७. देशमुख, उषा मा०; मराठी संशोधनविद्या, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
८. बनहट्टी, श्री० ना० (संपा०); ज्ञानदेवी-अध्याय १२, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, १९६७.
९. मालशे, स० गं०; शोधनिबंधाची लेखनपद्धती, सुविचार प्रकाशन, नागपूर, १९७५.
१०. संत, दु० का०; शोधविज्ञानकोश, अनाथ विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे, १९८५.
११. संत, दु० का०; संशोधन पद्धती, प्रक्रिया व अंतरंग, अनाथ विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे, १९६२.
१२. Whitney, F. L.; Elements of Research, Prentice-Hall, New York, 1954.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : ३ - बालसाहित्य (Balsahitya)

उद्दिष्टे : 'बालसाहित्य' हे ललित साहित्याच्या कक्षेत येते. मात्र प्रौढ साहित्यापेक्षा त्याचे स्वरूप कसे वेगळे ठरते, बालसाहित्यातील अनुभवविश्व आणि भाषा यांच्या संदर्भात त्यांची स्वरूपवैशिष्ट्ये कोणती यांचा अभ्यास करणे प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत अपेक्षित आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन- ०२

- अ) बालसाहित्याचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये, प्रेरणा
आ) मराठी बालसाहित्याचा इतिहास.

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

- अ) बालमानसशास्त्र व बालसाहित्य
आ) बालसाहित्याचे प्रकार बालकविता, कथा, कादंबरी, एकांकिका, नाटक

घटक ३) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

- अ) जंगलातील दूरचा प्रवास – भारत सासणे (कादंबरी)
आ) मनात आहे पुष्कळ पुष्कळ – उत्तम कोळगावकर (कवितासंग्रह)

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन : १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण) -

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. दांडेकर, मालतीबाई, बालसाहित्याची रूपरेखा.
२. भागवत, लीलावती; मराठी बालसाहित्य प्रवाह आणि स्वरूप.
३. शहा, सुलभा; मराठी बालवाङ्मय स्वरूप आणि अपेक्षा.
४. कुसुमाग्रज; 'स्वागत' (प्रस्तावना) गवतफुला-इंदिरा संत.
५. वसेकर, विश्वास; बालसाहित्याचे अंतरंग.
६. जाधव, रा० ग० (संपा०); मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ७, भाग २.
७. दीक्षित, लीला; मराठी बालसाहित्य : विचार आणि दर्शन.
८. बोरसे-सुर्वे, विद्या, बालसाहित्य - आकलन आणि समीक्षा.
९. बोरसे – सुर्वे, विद्या, कोरा कागद निळी शाई

१०. बागूल, देविदास, बालवाङ्मय.

११. मासिक ऋग्वेद, बालकुमार साहित्य संमेलन, देवडें विशेषांक, मार्च २०१६.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : ४- मराठी व्याकरणाच्या समस्या

(Problems of Marathi Grammer :)

उद्दिष्ट : सदर व्याकरणविषयक अभ्यासपत्रिकेत मराठी वर्णविचारांपासून वाक्यविचारा-पर्यंतच्या सर्व संकल्पनांचा शास्त्रीय दृष्टीने व ऐतिहासिक संदर्भात परामर्श घ्यावयाचा आहे. एम० ए० पूर्वपातळीवर विद्यार्थ्यांस प्रामुख्याने प्रचलित असणाऱ्या व्याकरणविचाराची ओळख झालेली आहे, असे येथे गृहीत धरलेले आहे. तथापि, कोणत्याही जिवंत भाषेच्या संदर्भात त्या प्रचलित विचारांचा अनेक कारणांनी पुनर्विचार करण्याची आवश्यकता वेळोवेळी निर्माण होत असते. शास्त्रीय पद्धतीने हा पुनर्विचार कसा करावा हे या अभ्यासपत्रिकेच्या अभ्यासातून विद्यार्थ्यांनी शिकावयाचे आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

सामान्य विचार :

१) व्याकरणाचे प्रयोजन.

२) व्याकरण हे शास्त्र वर्णनात्मक (descriptive) की आदेशात्मक (prescriptive).

३) व्याकरणाचा विषय प्रमाणभाषा की बोली? प्रमाणभाषा ही उच्चारित की लिखित-मुद्रित ?

४) संस्कृत आणि इंग्रजी व्याकरणांचा मराठी व्याकरणावर प्रभाव आणि त्यातून निर्माण झालेली परिस्थिती.

५) व्याकरण आणि लेखनाचे नियम अन्योन्यसंबंध.

६) शुद्ध, अशुद्ध या संकल्पना आणि त्यांचे शास्त्रीय मूल्य.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

वर्णविचार : समस्या

१) वर्णविचार हा व्याकरणाचा विषय आहे काय?

२) वर्णभेदाचे निकष कोणते? अंतरयुग्म (minimal pair)

३) स्वरांचे ह्रस्व-दीर्घ भेद वेगळे गणावे का?

४) अनुस्वार हा स्वतंत्र वर्ण आहे का?

५) महाप्राण व्यंजने (ख, ध, भ) हे मूल वर्ण की संयोग?

६) व्हे, न्ह, म्ह...हे संयोग की मूल वर्ण ?

७) मराठी वर्णांची संख्या.

८) मराठी व्याकरणातला संधिविचार.

९) मराठीचा स्वराघात.

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

शब्दविचार: समस्या

- १) शब्दांच्या वर्गीकरणाचे प्रयोजन आणि तत्त्व.
- २) मराठी व्याकरण परंपरेतला वर्गीकरण विचार, त्याची चिकित्सा आणि तत्त्वशुद्ध वर्गीकरण.
- ३) मराठीतील परंपरागत लिंगविचार आणि त्याच्या पुनर्विचाराची आवश्यकता.
- ४) संस्कृत समास व्यवस्थेची मराठीच्या संदर्भात युक्तायुक्तता.
- ५) व्याकरणाच्या कक्षेत व्युत्पत्तिविचार येतो काय? किती प्रमाणात?

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी - प्रकल्प लेखन : १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१. अर्जुनवाडकर, कृ० श्री०; मराठी व्याकरण : वाद आणि प्रवाद, सुलेखा प्रकाशन, पुणे, १९८७.
२. अर्जुनवाडकर, कृ० श्री०; मराठी व्याकरणाचा इतिहास, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई, १९९२.
३. आचार्य, मा० ना०; मराठी व्याकरण विवेक, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २००१.
४. गुंजीकर, रा० भि०; मराठी व्याकरणावर विचार (रा० भि० गुंजीकर यांचे संकलित लेख, खंड १)
५. चिपळूणकर, कृष्णशास्त्री; मराठी व्याकरणावर निबंध, चित्रशाळा प्रेस, पुणे, १९२३.
६. दामले, मोरो केशव; शास्त्रीय मराठी व्याकरण, (संपा० कृ० श्री० अर्जुनवाडकर), देशमुख आणि कं०, पुणे, १९७०.
७. दीक्षित, प्र० ना०; मराठी व्याकरण : काही समस्या, शुभदा प्रकाशन, फलटण, १९७५.
८. परब, प्रकाश; मराठी व्याकरणाचा अभ्यास, ओरिएंट लाँगमन, मुंबई, २००२.
९. मंगरूळकर, अरविंद; मराठीच्या व्याकरणाचा पुनर्विचार, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९६४.
१०. मोडक, गो० कृ०; मराठीचे अंतरंगदर्शन, (व्याकरण विभाग), मोडक गो० कृ०, १९३२.
११. सबनीस, म० पां०; आधुनिक मराठीचे उच्चतर व्याकरण, म० पां० सबनीस, मुंबई, १९५१.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : ५ - मराठी वाङ्मयाचा सांस्कृतिक अभ्यास

(Cultural Study of Marathi Literature)

उद्दिष्ट : सांस्कृतिक जाणिवांची जडणघडण सामाजिक, आर्थिक, राजकिय अंतरसंबंधाच्या आधारे घडत असते. यातूनच सांस्कृतिक अभ्यासाच्या नव्या संकल्पना उदयास आल्या. या संकल्पनांच्या आधारे मराठी साहित्यातील बदलत्या सांस्कृतिक जाणिवा समजून घेणे. त्या नवीन जाणिवांचा, सामाजिक घटितांचा परिचय व्हावा आणि त्यांचे साहित्यनिर्मितीतील महत्त्व स्पष्ट व्हावे तसेच साहित्य व समकालीन संस्कृती यांतील अनुबंध स्पष्ट व्हावे हा या अभ्यासपत्रिकेमागील हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) सांस्कृतिक अभ्यास : संकल्पना, स्वरूप व पद्धती

ब) पाश्चात्य सांस्कृतिक प्रभुत्वाच्या संकल्पना (अंतोनिओ ग्रामची आणि फुको)

भारतीय सांस्कृतिक प्रभुत्वाच्या संकल्पना (डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व डॉ. एम. एन. श्रीनिवास)

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) वसाहतकाळातील सांस्कृतिक जाणिवा आणि सांस्कृतिक स्थित्यंतरे

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) सांस्कृतिक प्रभुत्वाची संकल्पना आणि स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्य

अंतर्गत परीक्षा-एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ:

१. मराठी साहित्य, समाज आणि संस्कृती - वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई २००६

२. शिंदे लेखसंग्रह - संपा. मा. पं. मंगुडकर, ग. ल. ठोकळ प्रकाशन, पुणे,

३. निवडक शेजवलकर, लेखसंग्रह,

४. जीर्णोद्धार - श्री. मा. भावे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई,

५. स्मृतिभ्रंशानंतर - गणेश देवी, अनु. म. सु. पाटील, पद्यगंधा प्रकाशन, पुणे, २००९

६. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद,

७. निवडक राजारामशास्त्री भागवत (खंड पाच) - संपा. दुर्गा भागवत, वरदा बुक डेपो,
८. मराठी संस्कृती - शं. बा. जोशी, व्हिनस प्रकाशन, पुणे,
९. आधुनिक समीक्षा सिद्धान्त - मिलिंद मालशे, अशोक जोशी, मौज प्रकाशन, मुंबई, २००७
१०. संस्कृती समाज आणि साहित्य - के. रं. शिरवाडकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१३
११. आधुनिक मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुलकर्णी, मेहता प्रकाशन, पुणे, १९९४.
१२. दासशुद्रांची गुलामगिरी- शरद पाटील, प्राज्ञपाठशाळा, वाई.
१३. अब्राह्मणी साहित्याचे सौंदर्यशास्त्र - शरद पाटील,
१४. तमाशा : एक रांगडी गंमत - संदेश भंडारे, लोकवाङ्मयगृह प्रकाशन, मुंबई.
१५. वासाहतिक समाजातील सांस्कृतिक बंड- गेल ऑमव्हेट, सुगावा प्रकाशन, पुणे, १९९५.
१६. मराठी लोकांची संस्कृती इरावती कर्वे, देशमुख आणि कंपनी, पुणे, १९५१.
१७. वसाहतिक काळातील बंड – डॉ. गेल ऑमव्हेट
१८. महाराष्ट्रातील प्रबोधनविचार – डॉ. उमेश बगाडे

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १३ : १- महानगरीय साहित्य (Mahanagariya Sahitya)

उद्दिष्ट : दोन महायुद्धांच्या दरम्यानच्या काळात भारतीय समाजजीवनात आमूलाग्र परिवर्तन होत गेले व खेड्यापाड्यांतील समाज शहराकडे औद्योगिकीकरणामुळे स्थलांतरित होत गेला. त्यातून शहरीकरणाची प्रक्रिया सुरू झाली. विविध कारणांमुळे शहरांची महानगरी होत गेली. या शहरीकरणाच्या व महानगरीकरणाच्या प्रक्रियेमुळे मानवी जीवनातील गुंतागुंत अधिकच वाढत गेली. यातून महानगरावर आधारित वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्य निर्माण होत गेले. त्याचा अभ्यास या अभ्यासपत्रिकेत करावयाचा आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) शहरीकरण, महानगरीकरण प्रक्रिया (समाजशास्त्रीय परिप्रेक्ष्यातून) महानगरी संस्कृती.

ब) महानगरी जीवन, त्यात कालपरत्वे घडत गेलेले बदल, व्यामिश्रता, महानगरी जाणिवा, संवेदना, परात्मता, भयग्रस्तता, मूल्यभ्रष्टता, व्यक्तिर्केन्द्रितता इत्यादी.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) महानगरी मराठी साहित्य : संकल्पना, स्वरूप व तत्त्वे

आ) महानगरीय मराठी साहित्याची परंपरा

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

१) वासूनाका- भाऊ पाध्ये (कादंबरी)

२) दस्तखत- प्रकाश जाधव (कवितासंग्रह)

अंतर्गत परीक्षा-एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. पोवार, छाया; मराठी नागर कथा.

२. खोले, विलास (संपा०); गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी.

३. आडारकर, नीरा व मेनन, मीना, कथा मुंबईच्या गिरणगावाची.

४. अन्सल, कुसुम, आधुनिक हिंदी उपन्यासांमै महानगर.

५. नारंग, सुदर्शन (संपा०); महानगरकी कहानियाँ.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १३ : २ - अल्पसंख्याकांचे साहित्य : मराठी भाषक ख्रिस्ती, मुस्लिम व जैन साहित्य

उद्दिष्ट : मराठी साहित्य परंपरेमध्ये विविध धर्मातील साहित्यिकांनी प्रारंभापासून मोलाची भर घातली आहे. यापैकी ख्रिस्ती व मुस्लीम धर्मीय लेखकांनी मराठीमध्ये केलेल्या मौलिक लेखनाकडे विद्यार्थ्यांचे लक्ष वेधणे व त्यांचा निवडक साहित्यकृतीच्या आधारे अभ्यास करणे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) मराठी भाषक ख्रिस्ती साहित्याची परंपरा.

आ) मराठी भाषक ख्रिस्ती साहित्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये.

घटक २) व्याख्याने-१०, श्रेयांकन - ०१

अ) जैन धर्मियांच्या साहित्याची परंपरा.

आ) मराठी भाषिक जैन धर्मीय साहित्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) मराठी भाषक मुस्लीम धर्मियांच्या साहित्याची परंपरा.

आ) मराठी भारतीय मुस्लीम धर्मियांच्या साहित्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये.

घटक ४) व्याख्याने १०, श्रेयांकन - ०१

अ) कादंबरी : इंधन – हमीद दलवाई

आ) आत्मकथन: सिसिलिया कार्वालो - टीपवणी

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण) -

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१)जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य, (संपा०) डॉ० शरद गायकवाड, प्रा० सुनील शिंदे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.

२)म० सा० प० मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ८, संपा० रा० ग० जाधव.

- ३)मराठी ख्रिस्ती साहित्यातील परिवर्तन, डॉ० गंगाधर मोरजे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
- ४)ख्रिस्ताचा धर्मविचार साहित्याचा, सुनील आढाव, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे.
- ५)मुस्लिम मराठी साहित्य प्रेरणा आणि स्वरूप, फ० म० शहाजिंदे व फारूक तांबोळी.
- ६)नवे प्रवाह नवे स्वरूप, कादिरा जुल्फी शेख.
- ७)मराठी ख्रिस्ती साहित्य, डॉ० गंगाधर मोरजे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
- ८)भारतीय मुसलमानांची समाजरचना व मानसिकता, फक्रुद्दीन बेन्नूर.
- ९)मुस्लिम मराठी साहित्य : एक आकलन, मेहबूब सय्यद.
- १०)मुस्लिम मराठी साहित्य: स्वरूप आणि समीक्षा - नसीम एहतेशाम देशमुख, अध्यक्ष, महाराष्ट्र मुस्लिम मराठी साहित्य चळवळ, जळगाव.
- १३)मुस्लिम मराठी साहित्य: प्रेरणा आणि स्वरूप - फ. म. शहाजिंदे, फारूक तांबोळी.
- १२)दस्तक (मुस्लिम मराठी कविता) - संपा. रफीक सूरज, दर्या, पुणे.
- १४)मुस्लिम मराठी साहित्य: परंपरा, स्वरूप आणि लेखकसूची - संपा. फ. म. शहाजिंदे, भूमी, लातूर.
- १५)मुस्लिम मराठी कविता - उज्ज्वला तुपसुंदरे

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १२ : ३ चित्रपट पटकथांचा अभ्यास (Study of Movie Script)

उद्दिष्ट : विसाव्या शतकात चित्रपटकलेने सार्वत्रिक मान्यता मिळवली असून चित्रपटकलेत अनेक कला व अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर केला जातो. चित्रपटाचा प्राण म्हणजे पटकथा, पटकथेची घडण कशी होत जाते व ती पडद्यावर कशा प्रकारे साकार केली जाते याचा अभ्यास विद्यार्थ्यांनी करणे येथे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) चित्रपट माध्यम स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये.

ब) चित्रपटाचे विविध घटक : कथाबीज, पटकथा, दृश्यानुसंधान, संवाद, दिग्दर्शन, नेपथ्य, संगीत, पार्श्वसंगीत, वेशभूषा, छायाचित्रण, अभिनय, रंगसंगती, कॅमेरा इत्यादी यांचा थोडक्यात परिचय.

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) पटकथा स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये.

ब) पटकथा लेखनतंत्र संरचना आणि पटकथेचे विविध घटक.

घटक ३) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

नेमलेल्या चित्रपट पटकथांचा अभ्यास

अ) उंबरठा – विजय तेंडूलकर

ब) गाभारा – अनिल सपकाळ

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. जोशी, रा० भि० (अनु०), मू०ले० बा० सी० मर्ढेकर, कला आणि मानव, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९८३.

२. जाधव, रा० ग०, कला, साहित्य व संस्कृती, सुगंधा प्रकाशन, पुणे.

३. अत्रे, प्र० के०, कऱ्हेचे पाणी, परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, १९८६. ४. खोपकर, अरुण, गुरुदत्त-तीन अंकी शोकांतिका, ग्रंथाली वाचक चळवळ, १९८५.

५. अत्रे, प्र० के०; चित्रकथा, परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, १९८५. ६. दीक्षित, विजय, चित्रपट-एक कला, रेणुका प्रकाशन, १९७९.
७. सपकाळ, अनिल; मराठी चित्रपटांची पटकथा, अनुबंध प्रकाशन, पुणे, २००५.
८. काळे, नारायण के प्रतिमा, रूप आणि गंध, १९७६. ९. साठे, वसंत, बखर सिनेमाची, व्ही० शांताराम चलच्चित्र शास्त्रीय अनुसंधान व सांस्कृतिक प्रतिष्ठान.
१०. कुलकर्णी, अ० वा०, मराठी नाट्यलेखनतंत्राची वाटचाल, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९७६. ११. हातकणंगलेकर, म० द व पवार, गो० मा०; मराठी साहित्य-प्रेरणा व स्वरूप, पॉप्युलर प्रकाशन, १९८६.
१२. संत, दु० का०, ललितकला आणि ललित वाङ्मय, एम० व्ही० फडके, १९८२. १३. कुलकर्णी, मधु, ललित साहित्यातील आकृतीबंधाची जडणघडण, शुभदा सारस्वत, १९८७.
१४. माडगूळकर, ग० दि०; वाटेवरल्या सावल्या, विश्वमोहिनी प्रकाशन, १९८७.
१५. तेंडुलकर, विजय; सामना, नीलकंठ प्रकाशन, १९७८. १६. नेमाडे, भालचंद्र, साहित्याची भाषा, साकेत प्रकाशन, १९८७.
१७. शिंदे, मा० कृ०, सिनेमाशास्त्र आणि तंत्र, नवमत प्रकाशन संस्था, मुंबई, १९८०.
१८. खोपकर, अरुण; चलचित्र.
१९. खोपकर, अरुण; गुरुदत्त : एक तीन अंकी शोकांतिका,
२०. Ludolf, Anheim, Film as Arts, Feber & Feber, London, 1983. २१. Morris, Beja, Film & Literature, Longman, New York, 1979.
२२. Dwight V. Swain & Joye R. Swain, Film Scripting & Practical Manual, Focal Press, London, 1987.

सत्र : ३

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १३ : ४ - लोकप्रिय साहित्य (Popular Literature)

उद्दिष्ट : काही साहित्यकृती या सर्वसामान्य वाचकांकडून मोठ्या प्रमाणात वाचल्या जातात व त्यांच्या अनेक आवृत्त्याही प्रकाशित होत असतात. त्यांच्या लोकप्रियतेची कारणे कोणती आहेत, त्याआधारे सर्वसामान्य वाचकाची अभिरुची कशी आहे याचा अभ्यास विद्यार्थ्यांनी करणे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) लोकप्रिय साहित्य स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये.

आ) लोकप्रिय साहित्य आणि अभिजात साहित्य यांतील फरक.

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) मराठीतील लोकप्रिय साहित्याची परंपरा. महत्त्वाचे लेखक व त्यांच्या साहित्यकृतींचा परिचय.

आ) लोकप्रिय साहित्यातील प्रमुख लेखनप्रकार कथा, कादंबरी, चरित्र, प्रवासवर्णन.

घटक ३) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) मृत्युंजय – शिवाजी सावंत

आ) व्यक्ती आणि वल्ली- पु.ल.देशपांडे

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ८, म. सा. प. - संपा० रा० ग० जाधव.

२) मृत्युंजयकार शिवाजी सावंत : व्यक्ती आणि साहित्य – शांताराम वाघ

३) THE ROUTLEGE HISTORY OF LITRERATURE IN ENGLISH – RONALD CARTER AND JOHN MCRAE

४) A GLOSSARY OF LITERARY TERMS – M. H. ABRAMS/GEOFFREY GALT HARPHEM

५) MERICAN AND POPULAR LITERATURE – MD. MIJANUR RAHAMAN

६) पापुलर कल्चर – सुधीर पचौरी

७) लोकप्रिय संस्कृती व भारतातील आधुनिकता : लिंगभाव परिप्रेक्षातून – शर्मिला रेगे

एम. ए. मराठी भाग २ सत्र ३
अभ्यासक्रम
शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ पासून लागू

सत्र ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १४ : १ साहित्यकृतीच्या माध्यमांतरांचा अभ्यास

उद्दिष्ट : साहित्य, चित्रपट, नाटक आदी मौखिक, लिखित व दृक्श्राव्य माध्यमांचा विद्यार्थ्यांना संकल्पनात्मक परिचय व्हावा, विसाव्या व एकविसाव्या शतकात लिखित साहित्याचे दृक्श्राव्य माध्यमांमध्ये मोठ्या प्रमाणात माध्यमांतर झालेले दिसते. ही माध्यमांतराची प्रक्रिया विद्यार्थ्यांनी समजून घेणे येथे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) माध्यम म्हणजे काय, माध्यमांचे स्वरूप, माध्यमांचे प्रकार, संकल्पना व वैशिष्ट्ये.

आ) साहित्यप्रकाराची संकल्पना कथनात्म, नाट्यात्म, काव्यात्म साहित्याचे सैद्धान्तिक विवेचन.

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) कथात्म साहित्यकृतींचे नाट्यरूपांतर.

आ) श्री. ना. पेंडसे - लव्हाळी (संभूसाची चाळीत)

घटक ४) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) कथात्म साहित्यकृतींचे चित्रपट माध्यमांतर.

आ) बाबा भांड - दशक्रिया.

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ

१. आचवल, माधव; किमया, मुंबई, १९७९.

२. कानडे, मु० श्री०: प्रयोगक्षम मराठी नाटके, नागपूर, १९६२.

३. कुलकर्णी, अरविंद वामन; मराठी नाट्यलेखनतंत्राची वाटचाल, पुणे, १९७६.

४. कुलकर्णी, भीमराव व मीना जेस्ते (संपा०); साहित्य आणि नाट्य-काही समस्या, पुणे, १९७४.
५. कुलकर्णी, द० भि०; तिसऱ्यांदा रणांगण, नागपूर, १९७६.
६. कुलकर्णी, व० दि०; साहित्यरूप आणि गंध, मुंबई.
७. कुलकर्णी, गो० म०; रसग्रहण कला आणि स्वरूप, पुणे, १९५३-७३.
८. गोडसे, द० ग०, पोत, मुंबई, १९६३.
९. दादेगांवकर, उमा; बॉरेस्टर-तीन रूपे, मुंबई, १९८८.
१०. पवार, गो० मा० व हातकणंगलेकर, म० द० (संपा०); मराठी साहित्य-प्रेरणा आणि स्वरूप, मुंबई, १९८६.
११. पाटणकर, रा० भा०, सौंदर्यमीमांसा, मुंबई, १९७४.
१२. भागवत, श्री० पु० व इतर (संपा०); साहित्य-अध्यापन आणि प्रकार, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८७.
१३. सोमण अंजली, साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, पुणे, १९८९.
१४. William Archur, Play Making, A Manual of Craftsmanship, New York, 1960.
१५. Aristotle; Aristoles Theory of Poetry And Fine Art, Introduction, tr. & ed by S. H. Butcher, Dover Publications, New York, 1966.
१६. Hudson W. H.; An Introduction to The Study of Literature, New Delhi, repr. 1983.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १४ :२ - स्त्रीवादी चळवळ आणि सिद्धान्तन

उद्दिष्ट : प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत स्त्रीवादी चळवळीचा इतिहास आणि त्यासंदर्भात झालेल्या सिद्धान्तनाची सूत्रे लक्षात यावीत, भारतीय स्त्रीवादी चळवळीचा इतिहास आणि वेगवेगळ्या प्रवाहांचा उगम व विकास लक्षात यावालिंगभेद आणि समाज, साहित्य, संस्कृती यांच्यातील संघर्षरूपे आणि त्यासंदर्भातील विविध दृष्टिकोणांचा परिचयव्हावा, हे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) स्त्रीवाद संकल्पना व स्वरूप

ब) पाश्चात्य स्त्रीवाद चळवळ आणि सिद्धान्तन

क) पाश्चात्य स्त्रीवादी प्रवाह उदारमतवादी स्त्रीवाद, जहाल स्त्रीवाद, मार्क्सवादी स्त्रीवाद, काळा स्त्रीवाद

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) भारतीय स्त्रीवाद संकल्पना व स्वरूप

ब) भारतीय स्त्रीवादी प्रवाह - (महाराष्ट्राच्या विशेष संदर्भात) उदारमतवादी स्त्रीवाद, जहाल स्त्रीवाद, दलित स्त्रीवाद पर्यावरणवादी स्त्रीवाद

घटक ३) व्याख्याने-१०, श्रेयांकन - ०१

अ) महाराष्ट्रातील स्त्रीवादी चळवळ आणि स्त्रीवादी संघटनांचे कार्य.

ब) स्त्रीवादी मराठी नियतकालिके व त्यांचे कार्य. 'मिळून साऱ्याजणी', 'बायजा'.

घटक ४) व्याख्याने-१०, श्रेयांकन-०१

पुढील साहित्यकृतीचा अभ्यास

क) भारतीय स्त्रीजीवन – गीता साने

ड) अब्रामहणी स्त्रीवादाच्या दिशेने – संपा. प्रतिभा परदेशी, विद्युत भागवत

अंतर्गत परीक्षा-एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

- १)बाईमाणूस, करुणा गोखले, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
- २)स्त्रीवादी समीक्षा-स्वरूप आणि उपयोजन, अश्विनी धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे.
- ३)महाराष्ट्रातील स्त्री चळवळीचा मागोवा, मेघा नानिवडेकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ४)संदर्भासहित स्त्रीवाद, गीताली, वि० मं० शब्द प्रकाशन, मुंबई,
- ७)महाराष्ट्रातील स्त्रीविषयक सुधारणावाद्यांचे सत्ताकारण, नारायण भोसले, दतिची प्रकाशन, पुणे.
- ६)स्त्रीवादी सामाजिक विचार, विद्युत भागवत, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे,
- ७)स्त्री प्रश्नांची वाटचाल, विद्युत भागवत, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ८)सांस्कृतिक प्रवाहांची स्त्रीवादी समीक्षा, वंदना महाजन, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे,
- ९)भारतीय स्त्रीवाद: बदलते आयाम, (संपा०) वंदना महाजन, स्त्रीवाणी विशेषांक,
- १०)स्त्रीवाद संकल्पना व उपयोजन, मंगला वरखेडे, का० स० वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
- ११)हिंदू संस्कृती आणि स्त्री, आ० ह० साळुंखे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
- १२)मायवाटेचा मागोवा, तारा भवाळकर.
१३. The Feminine Mystique – Betty Friedans
१४. A Room of One's Own – Virginia Woolf
१५. Sexual Politics – Kate Millett
१६. Vindication of The Rights of Woman – Mery Wollstonecraft
१७. The Yellow Wallpaper – Charlotte Perkins Gilman's
१८. The Color Purple – Alice Walker
१९. काळ्या स्त्रियांचा विचार व लढा – शर्मिला रेगे
२०. बहुजन स्त्रीवादाच्या दिशेने – विलास सोनवणे

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १४ : ३ - फुले-आंबेडकरवादी साहित्य

उद्दिष्ट: १९९० नंतर वर्ण, जात, वर्ग, लिंगभाव अधिष्ठित शोषकव्यवस्थेच्या अंतासाठीचे तत्त्वज्ञान म्हणून फुले आंबेडकरांच्या विचारप्रवाहाचा उदय झालेला दिसतो. जागतिकीकरणाच्या गुंतागुंतीपूर्ण वास्तवात विशेषतः भारतीय समाज, साहित्य आणि संस्कृती संदर्भात सदर विचारप्रणालीचे महत्त्व अनन्य आहे. त्याचा परिचय व्हावा आणि योगदान स्पष्ट व्हावे हा सदर अभ्यासपत्रिका सुरू करण्यामागील प्रमुख उद्देश आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) फुलेवाद तत्त्व आणि विचारप्रणाली.

आ) आंबेडकरवाद तत्त्व आणि विचारप्रणाली.

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) फुले-आंबेडकरवादी साहित्यप्रेरणा, जाणीवा आणि संवेदन

आ) फुले – आंबेडकरवादी साहित्याची परंपरा

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

कथासंग्रह – पड – अमिताभ

दीर्घकविता- भूमिपुत्रांचे बाबासाहेब – चंद्रशेखर मलकमपट्टे

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन: १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोडी परीक्षा : १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा - एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१)कसबे, रावसाहेब आंबेडकरवाद : तत्त्व आणि व्यवहार, सुगावा प्रकाशन, पुणे.

२)पाटील, शरद; मार्क्स-फुले-आंबेडकरवाद, सुगावा प्रकाशन, पुणे.

३)गायकवाड, सुधाकर; माणूस त्याचा समाज आणि बदल : डॉ० आंबेडकरांचे सिद्धान्तन, सृजन प्रकाशन, मुंबई,

४)शेरे, नीळकंठ; आंबेडकरवाद, सुविद्या प्रकाशन, पुणे. पानतावणे, गंगाधर; पत्रकार डॉ० बाबासाहेब आंबेडकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.

५) आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब; अस्पृश्य मूळचे कोण?, (The Untouchables), (अनु०) कांबळे, बी० सी०;

६) आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब; जातिभेद निर्मूलन, (अनु०) गांजरे, मा० फ०; प्रज्ञा प्रकाशन मंडळ, नागपूर, १९७०.

७) आंबेडकर, डॉ० बाबासाहेब, शूद्र मूळचे कोण होते?, (अनु०) खैरमोडे, चां० भ० ठक्कर आणि कं० लि०, मुंबई,
१९४६.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १४ : ४ - आदिवासी संस्कृती : कला व लोकसाहित्य

उद्दिष्ट : आदिवासींच्या जीवनाची व्याप्ती आदिम आणि फार व्यापक असून भारतीय समाजव्यवस्थेचे आणि संस्कृतीचे मूळ त्यात आहे. मूलतः भारतीय समाजव्यवस्था ही मातृसत्ताक होती. वर्णसंकरानंतर तिने पुरुषसत्तेचे रूप धारण केले आणि त्यानंतर नव्या शोषणाच्या भारतीय समाजजीवनाचा इतिहास, संस्कृतीचे स्थित्यंतर रचले गेले. आदिवासींचा म्हणता येईल असा धर्मही त्यावेळी पृथ्वीच्या पाठीवर नांदत होता. मूलतः आदिवासी समाजव्यवस्था, संस्कृती ही निसर्गाधारित व मानवताकेंद्री होती आणि त्याचे प्रतिबिंब आदिवासींच्या लोकसाहित्यात आढळते. एकूणच भारतीय मूळ समाजव्यवस्था, संस्कृतीचा अभ्यास आजच्या जागतिकीकरणाच्या पार्श्वभूमीवर विद्यार्थ्यांना व्हावा असा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) आदिवासी संस्कृती-परंपरा व भाषा

ब) आदिवासी धर्म संकल्पना (निसर्गधर्म व वर्तमान विधिधर्मकल्पना. उदाहरणार्थ, गोडवानांच्या भारत, आफ्रिका, अंटार्क्टिका, ऑस्ट्रेलिया व दक्षिण अमेरिका या पाच महाखंडांचा धर्म, बिरसाधर्म, सरनाधर्म (कोयतूर किंवा गोडी धर्म).

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

आदिवासी विविध जमातीचे कलाजीवन अ) संगीत (कल्पना, वाद्ये व विशेष).

च) वास्तुकला (परंपरा, स्वरूप व विशेष).

क) शिल्पकला (परंपरा, स्वरूप व विशेष).

ड) चित्रकला वारली व गोडी (परंपरा, स्वरूप व विशेष).

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

आदिवासी लोकसाहित्य

अ) आदिवासी लोकसाहित्याचे स्वरूप व संकल्पना.

ब) आदिवासी लोकगीते (कल्पनाविश्व प्रकार व विशेष).

क) आदिवासी लोककथा (कल्पनाविश्व प्रकार व विशेष).

ड) आदिवासी लोकनाट्य (परंपरा, प्रकार व विशेष).

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

१. लेखी परीक्षा २० गुण

२. प्रकल्प लेखन २० गुण (पैकी प्रकल्प लेखन १० गुण व प्रकल्पावर आधारित तोडी परीक्षा १० गुण)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

- १) आदिवासी लोकपरंपरा, माहेश्वरी गावित, चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद.
- २) आदिवासी कलत्र, गोविंद गारे व उत्तमराव सोनवणे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
- ३) आदिवासी लोकनृत्य लय, ताल आणि सूर, गोविंद गारे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
- ४) सह्याद्रीच्या दऱ्याखोऱ्यातील ठाकूर आदिवासी, गोविंद गारे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
- ५) मानवी संस्कृतीचा इतिहास, आर० के० परळकर, किताब महल, नागपूर.
- ६) आदिवासी साहित्य आणि लोककला, (संपा०) शत्रुघ्न फड.
- ७) कोणे एके काळी सिंधु संस्कृती, मधुकर केशव ढवळीकर, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
- ८) आदिवासीचे सण उत्सव, सरोजिनी बाबर, महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य माला, पुष्प २४.
- ९) गोंड, संजय साळुंखे, संवेदन प्रकाशन, औरंगाबाद.
- १०) गोंडवाना, जीव जगत की उत्पत्ती, उत्थान, पतन और पुनरुत्थान, संघर्ष, चंद्रलेखा कंगाली.
- ११) गोडो का मूल निवास स्थल परिचय, मोतीराम कंगाली.
- १२) भील जनजीवन और संस्कृती, अशोक पाटील, मध्यप्रदेश हिंदी ग्रंथ अकादमी.
- १३) Warli of Thana, A. M. Ghatage, The Maharashtra State Board for Literature and Culture.
- १४) Understanding Tribal Religion, Migang Tamo, Sarit Chaudhuri. The Gonds Genesis History and Culture, Paul Anuradha.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १५ : १- प्रसारमाध्यमे आणि भाषाव्यवहार

(Mass media and Usage of Marathi Language)

उद्दिष्ट: भाषाव्यवहार हा साहित्याव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रांमध्येही महत्त्वाचा असतो. आधुनिक युगात प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप व प्रकार बदलले आहेत. प्रसारमाध्यमांनुसार भाषेच्या उपयोजनाची विविध कौशल्ये विद्यार्थ्यांना ज्ञात व्हावी तसेच ती त्यांनी आत्मसात करून त्याआधारे प्रत्यक्ष उपयोजन करावे हा या अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे.

घटक १) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) प्रसारमाध्यमे म्हणजे काय पारंपरिक प्रसारमाध्यमे आणि आधुनिक प्रसारमाध्यमे

ब) प्रसारमाध्यमांचा समाजावर होणारा परिणाम, प्रसारमाध्यमांचा विकास.

घटक २) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) प्रसारमाध्यमांचे प्रकार मुद्रितप्रसारमाध्यमे (वृत्तपत्रे आणि नियतकालिके).

ब) दृक् आणि श्राव्य प्रसारमाध्यमे नभोवाणी, दूरचित्रवाणी, इंटरनेट.. -

घटक ३) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन - ०२

अ) श्राव्य माध्यमाचे स्वरूप व महत्त्व, कार्यक्रमांचे विविध प्रकार, उद्दिष्ट्ये, कार्यक्रमाची पूर्वतयारी आणि सादरीकरण.

ब) दूरचित्रवाणी माध्यमाचे स्वरूप विस्तार कार्यक्रमांचे प्रकार. लेखन, संशोधन आणि प्रसारण इत्यादी.

अंतर्गत परीक्षा : एकूण ४० गुण.

विद्यार्थ्यांनी पुढीलपैकी कोणतेही दोन घटक निवडून त्यावर दोन प्रकल्प सादर करावेत.

१) मुलाखत, २) ग्रंथपरीक्षण, ३) चित्रपटपरीक्षण, ४) नाट्यपरीक्षण, ५) विकिपीडियावर एखाद्या विषयाची निवड करून लेख लिहिणे व त्यावर तो नोंदविणे, ६) दूरचित्रवाणीसाठी बातमीलेखन, ७) आकाशवाणीसाठी बातमीलेखन, ८) एखाद्या विशिष्ट विषयावरील ज्ञानकोश, विश्वकोश, एन्साक्लोपीडिया ब्रिटानिका व तत्सम कोशांमधील नोंदींचा अभ्यास करून त्याआधारे स्वतंत्र संशोधन करून नवीन नोंद तयार करणे, ९) वरील विषयांव्यतिरिक्त अभ्यासक्रमातील घटक न निवडता विषयशिक्षकाने विद्यार्थ्यांकडून दोन प्रकल्प तयार करून घेणे.

सत्रान्त परीक्षा-एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ :

१. देव, सदाशिव, कोशवाङ्मय विचार आणि व्यवहार, सुवर्ण प्रकाशन, २००२.

२. मराठी अभ्यास परिषद पत्रिका, 'भाषा आणि जीवन', त्रैमासिक.

३. नसिराबादकर, ल० रा०, व्यावहारिक मराठी.

४. गर्गे, स० मा०, पत्र आणि पत्रकारिता, मानसन्मान प्रकाशन, १९९९.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १५ : २ - भाषांतरकौशल्ये

उद्दिष्ट : भाषांतराच्या विविध प्रकारांमध्ये ललित वाङ्मयातील भाषांतर कौशल्य आत्मसात करणे हा हेतू सदर अभ्यासपत्रिकेच्या मुळाशी आहे. एखाद्या साहित्यकृतीचे भाषांतर करताना त्या साहित्यातील भाषारूपाची वैशिष्ट्ये पुननिर्मितीमध्ये किती प्रभावीपणे व्यक्त झालेली आहेत, त्यातील भाषिक, शैलीविषयक अडचणी जाणून घेणे, उत्तम भाषांतराचे महत्त्व जागतिकीकरणामध्ये समजावून घेणे तसेच विद्यार्थ्यांनीही स्वतः भाषांतर करणे याठिकाणी अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन – ०२

- अ) भाषांतर : संकल्पना, स्वरूप व प्रकार.
- ब) भाषांतराचे महत्त्व, भाषांतर शास्त्र की कला.

घटक २) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

- अ) भाषांतरातील भाषा व शैलीविषयक समस्या.
- ब) भाषांतरातील सांस्कृतिक समस्या.

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन – ०२

Indian literature sahitya a kademi's bimonthly journal september – october - 2017

POEMS

1) Arun Kale –

- a) The people who come later
- b) The bright future of the vultures

2) Bhujang Mesharam –

- a) The death of a poet
- b) Medhabai

3) Kalpana dudhal –

- a) Heat is always around
- b) Before losing the drimitive determination

4) Kavita mahajan –

- a) I am a blue – bellied black fish
- b) Eating each moment

Women's writings in Marathi the modern short stories (vol – 1)

Edited by Dr. Pushpalata rajapure – tapas

STORYS

1) Can baba's home be mine ?

Tai, this is itself the home sweet home.

- Vibhawari shirurkar

2) Fertility clinic marriage

- Priya tendulkar

अ) अजब न्याय वर्तुळाचा – चि. त्र्यं. खानोलकर

(बल्ट्रोड ब्रेख्त यांच्या कॉकेशन चॉक सर्कल या मूळ नाटकाचे भाषांतर)

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

विद्यार्थ्यांनी विषयशिक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रत्यक्ष इंग्रजी वा हिंदी भाषेतून मराठीत किमान ४००० शब्दांचा भाषांतरप्रकल्प पूर्ण करून सादर करणे. भाषांतरासाठी निवडलेल्या इंग्रजी वा हिंदीतील साहित्यकृतींचे यापूर्वी मराठीमध्ये भाषांतर झालेले नसावे याची दक्षता विषयशिक्षकांनी घेणे आवश्यक आहे.

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भ :

१)चिकित्सा – डॉ. मधुकर मोकाशी,स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.

२) भाषांतरमीमांसा - संपा. कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा, पुणे.

३)भाषांतर शास्त्र की कला? - म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा, पुणे.

४)भाषांतर - सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई.

५) भाषांतर आणि भाषा - विलास सारंग, मौज, मुंबई.

६) अनुवादमीमांसा - संपा. केशव तुपे, साक्षात, औरंगाबाद.

७) अनुवादविज्ञान - निलेश लोंढे, स्वरूप, पोखर्णी, परभणी.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १५ : ३ - ग्रंथव्यवहार

उद्दिष्ट : ग्रंथनिर्मितीसह ग्रंथव्यवहार आणि प्रकाशन या संदर्भातील ज्ञान विद्यार्थ्यांना देणे हा सदर अभ्यासपत्रिकेचा हेतू आहे. हा अभ्यास करताना विविध विषयांनुसार उपलब्ध झालेली हस्तलिखित, त्याची अंतिम मुद्रणप्रत तयार करणे, प्रत्यक्ष प्रकाशन व्यवहार तसेच वितरणव्यवहार यांतील ज्ञान व कौशल्ये विद्यार्थ्यांनी आत्मसात करणे अभिप्रेत आहे.

घटक १) व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

प्रकाशन व्यवसाय

अ) प्रकाशन संस्था व प्रकाशन व्यवसाय – स्वरूप आणि आव्हाने

ब) पुस्तकाची निर्मिती प्रक्रिया, पुस्तकांचे प्रकार व आकार

घटक २) व्याख्याने- २०, श्रेयांकन - ०२

अ) प्रकाशक व प्रकाशनाची प्रक्रिया

(प्रकाशन संस्थेचे ध्येयधोरण, कार्यवाही, हस्तलिखितांची निवड, लेखकांना नव्या पुस्तकांचे विषय देऊन लिहून घेणे, संहिता निवड इत्यादी.)

आ) मुद्रण व मांडणी

(मुद्रणप्रत तयार करणे, मजकूर तपासणे, शुद्धलेखन तपासणे, चित्रे-आलेख-नकाशे यांची मांडणी करणे, मुखपृष्ठ व मलपृष्ठ तयार करवून घेणे इत्यादी.)

घटक ३) व्याख्याने २०, श्रेयांकन - ०२

अ) वितरण व्यवस्था

विक्री आणि आर्थिक देवाण-घेवाण

(प्रकाशन करणे, प्रसिद्धी देणे, विक्री विभागाला मार्गदर्शन करणे, वाचक मेळावा, ग्रंथप्रदर्शन सवलत, हिशेब ठेवणे इत्यादी.)

आ) पुस्तकाची बाजारपेठ

ई-बुक्स : प्रकाशन, व्यवसाय आणि विक्री.

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

विषयशिक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रत्यक्ष सुमारे ३२-६४ पृष्ठांच्या ग्रंथाची निर्मिती करणे.

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भग्रंथ

- १)ग्रंथव्यवहार, अ० ह० लिमये, व्हीनस बुक स्टॉल, पुणे.
- २)मराठी प्रकाशनांचे स्वरूप प्रेरणा व परंपरा, (संपा०) अ० ह० लिमये, प्रसाद प्रकाशन, पुणे.
- ३)मराठी ग्रंथनिर्मितीची वाटचाल, शं० गो० तुळपुळे, महाराष्ट्र ग्रंथोत्तेजक संस्था, पुणे.
- ४)प्रकाशन व्यवसाय परिचय, शरद गोगटे, अखिल भारतीय मराठी प्रकाशक संघ, पुणे.
- ५)पॉप्युलर रीतिपुस्तक - मृदुला जोशी आणि रामदास भटकळ, हर्ष प्रकाशन, मुंबई, २०१५.
- ६) संपादन कला आणि शास्त्र - शुभदा धारूरकर, व्ही.एस. धारूरकर प्रकाशन, औरंगाबाद, १९८५.
- ७) प्रकाशनविश्व - मोहन वसंत वैद्य, प्रकाशन विश्व, पुणे, २००९.
- ८)ग्रंथ आणि ग्रंथालय - अ.ना. साठे, किताबमिनार प्रकाशन, पुणे.
- ९)ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र - वि.वि. कुलकर्णी, पिंपळापुरे बुक डिस्ट्रीब्युटर्स, नागपूर १९७४.
- १०)ग्रंथालय शासन - वि.वि. कुलकर्णी, सुविचार प्रकाशन, नागपूर, १९७४.
- ११)हस्तलिखितांची वर्णनात्मक नामावली - सुरेंद्र गावस्कर, मराठी संशोधन मंडळ, मुंबई, १९७२.
- १२)भावे प्रयोग, अ.ह. भावे.
- १३)मराठी ग्रंथप्रकाशनाची दोनशे वर्षे - शरद गोगटे, राजहंस प्रकाशन, पुणे, २००८.
- १४)पॉप्युलरचे अंतरंग - किशोर आरास, (संपा.) ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई, २०१५.
- १५)श्री. पु. भागवत व्यक्ती आणि वाङ्मय वासंती इनामदार, (संपा.) -
- १६) विष्णुपंत भागवत - वि.पि. भागवत स्मारक समिती, १९८४.
- १७)मुद्रणपर्व - दीपक घारे.
- १८)सदानंदयात्रा - सदानंद भटकळ.
- १९)मराठी ग्रंथप्रकाशनाचे स्वरूप व परंपरा - ह.अ. भावे.
- २०)मराठी प्रकाशन व्यवसाय परिचय - शरद गोगटे.
- २१)मुद्रण प्रवेश - शं.रा. दाते, लोकसंग्रह कारखाना, पुणे, १९३७.
- २२) मुद्रण व्यवस्थापन - व्ही.जी. देवकुळे, पुणे, १९५६.

सत्र : ४

अभ्यासपत्रिका क्रमांक १५ : ४ – सर्जनशील साहित्य

उद्दिष्ट: कथनात्मक साहित्य आणि कविता यांच्या रचनाबंधाचा परिचय करून घेणे. या साहित्य प्रकारांच्या घटकांचा अभ्यास करणे आणि सर्जनशील साहित्य निर्मितीचे सूत्र लक्षात घेणे. हा या अभ्यासपत्रिकेचा प्रमुख उद्देश आहे. सर्जनशील साहित्य निर्मितीचा सराव करणे या अभ्यासपत्रिकेत अभिप्रेत आहे.

घटक – १ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) सर्जनशीलता म्हणजे काय ?

आ)सर्जनशीलतेविषयीचे विविध सिद्धांत

घटक – २ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) कथनात्मक साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया (कथा व कादंबरी)

आ)काव्य निर्मितीची प्रक्रिया

घटक – ३ व्याख्याने-२०, श्रेयांकन-०२

अ) नाट्यात्म साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया

आ)वैचारिक साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया

अंतर्गत परीक्षा- एकूण गुण ४०

विषय शिक्षकांच्या मार्गदर्शना खाली सर्जनशील साहित्याची निर्मिती करणे.

(उदा. एक कादंबरी, पाच कथा, पंधरा कविता)

सत्रान्त परीक्षा- एकूण गुण ६०

वरील अभ्यासक्रमावर १५-१५ गुणांचे चार प्रश्न पर्यायांसह विचारण्यात येतील.

संदर्भसूची -

१. साहित्य सिध्दान्त- रेने वेलेक व ऑस्टिन वॉरेन, अनुवाद: स. गं. मालशे, महाराष्ट्र राज्य साहित्यवसंसकृती मंडळ, मुंबई.
२. कला म्हणजे काय? - टॉलस्टाय, अनुवाद: साने गुरुजी, कॉन्टिनेन्टल, पुणे.
३. सौंदर्य आणि साहित्य - बा. सी. मर्ढेकर, मौज, मुंबई
- ४.साहित्य आणि इतर ललित कला - दु. का. संत
५. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया - आनंद यादव, मेहता, पुणे.

६. जी. एं.ची निवडक पत्रे - संपा. म. द. हातकणंगलेकर, मौज, मुंबई.
७. सर्जनशीलता आणि लिहिता लेखक - विलास सारंग, मौज, मुंबई.
८. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील, पद्मगंधा, पुणे.
९. प्रतिभा आणि सर्जनशीलता - सुधाकर देशमुख, पद्मगंधा, पुणे.
१०. वाङ्मयप्रकार: संकल्पना व स्वरूप - संपा. आनंद वास्कर, अन्वय प्रकाशन, पुणे.
११. वाचणाऱ्याची रोजनिशी - सतीश काळसेकर, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई.
१२. सर्जनशीलता - म. बा. कुंडले, नूतन, पुणे.
१३. भाषासंवाद - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे, सायन, पुणे.
१४. प्रत्यय आणि व्यत्यय: एक संवाद - दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे / रंगनाथ पठारे, शब्दालय, श्रीरामपूर.
१५. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत, औरंगाबाद.
१६. हे लेखकाला माहीत हवेच अ. अं. कुलकर्णी, कॉटिनेन्टल, पुणे.
१७. ललित साहित्यातील आकृतिबंधाची जडणघडण मधू कुलकर्णी, शुभदा सारस्वत, पुणे.

सत्र ४

अभ्यासपत्रिका १६

स्वरूप - या अभ्यासपत्रिकेत विद्यार्थ्यांकडून १०० गुणांसाठी शोध प्रबंधिका तयार अभ्यासपत्रिकेचे करून घेणे अपेक्षित आहे. यासाठी संशोधनाचे स्वरूप, संशोधनाच्या पद्धती तसेच विषयानुसार प्रबंधाची मांडणी करताना विद्यार्थ्यांनी वापरायच्या संशोधन पद्धती, संदर्भ साधनांचा वापर या विषयी व्याख्याने घेणे आवश्यक आहे.

उद्दीष्ट - या अभ्यास पत्रिकेत विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधनाविषयी आवड निर्माण करणे. संशोधनाचे स्वरूप, संशोधनाच्या पद्धती, संदर्भांचा योग्य वापर आणि संशोधन विषयासंदर्भात परिचय करून देणे. तसेच प्रबंध लेखनाच्या पद्धती अवगत करणे. विशिष्ट विषयावर संशोधन करताना संशोधन नियमांचे तसेच शिस्तीचे पालन करून प्रबंध लेखन करणे.

श्रेयांकन - १०

प्रत्येक श्रेयांकनात १० व्याख्याने

प्रकल्प विषय

१. साहित्यविचार आणि साहित्य सिद्धांतनाविषयी संशोधन
२. समीक्षाविचार संशोधन
३. विशिष्ट कलाकृतीचा अभ्यास
४. विशिष्ट लेखकाचा अभ्यास
५. लोकसाहित्याचा अभ्यास
६. बोलीचा अभ्यास
७. कालखंडाचा अभ्यास
८. साहित्यप्रवाहांचा अभ्यास
९. मराठी भाषेचा भाषावैज्ञानिक अभ्यास
१०. मराठी भाषेचा व्याकरणिक अभ्यास
११. प्राचीन हस्तलिखिते, शिलालेख, ताम्रपट आणि ऐतिहासिक साधनांच्या आधारे भाषा व साहित्याचा अभ्यास
१२. वाङ्मयीनवाद, विविध विचार प्रवाह आणि मराठी साहित्य
१३. तौलनिक साहित्य अभ्यास
१४. अनुवादित साहित्याचा अभ्यास
१५. आधुनिक तंत्रज्ञान आणि भाषा व साहित्याचा अभ्यास
१६. माध्यमांतराचा अभ्यास

१७. साहित्य प्रकारांचा अभ्यास

एकूण गुण १००

प्रकल्प लेखन गुण – ७५

मौखिक परीक्षा गुण – २५